

GMINA CZARNA DĄBRÓWKA
UL. GDAŃSKA 5
77-116 CZARNA DĄBRÓWKA
tel. 59 82 12 643 fax 59 82 12 644
e-mail: gmina@czarnadabrowka.pl

**AKTUALIZACJA PROGRAMU
OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA GMINY CZARNA DĄBRÓWKA
NA LATA 2014 – 2017
Z PERSPEKTYWĄ
NA LATA 2018 – 2021**

**AKTUALIZACJA PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA GMINY CZARNA DĄBRÓWKA**

Spis treści

1. Wstęp.....	2
1.1. Zasady ogólne	2
1.2. Zasady polityki ekologicznej	3
2. Stan środowiska oraz zasobów naturalnych w gminie Czarna Dąbrówka	4
2.1. Podstawowe dane dla Gminy Czarna Dąbrówka	4
2.2. Charakterystyka i ocena aktualnego stanu środowiska oraz zasobów naturalnych w gminie Czarna Dąbrówka	6
2.2.1. Warunki środowiska geograficznego, klimatyczne i glebowe	6
2.2.2. Użytkowanie rolnicze terenu	7
2.2.3. Zasoby leśne	7
2.2.4. Zasoby kopalin	8
2.2.5. Stosunki wodne i jakość wód	8
2.2.6. Jakość powietrza w gminie Czarna Dąbrówka	12
2.2.7. Hałas	14
2.2.8. Pola elektromagnetyczne	14
2.2.9. Odnawialne źródła energii	15
2.2.10. Awaryjne przemysłowe i inne zagrożenia dla środowiska	16
2.3. Istniejące obszary ograniczonego użytkowania na terenie gminy Czarna Dąbrówka	16
2.3.1. Istniejące rezerwy przyrody	16
2.3.2. Stanowiska dokumentacyjne	17
2.3.3. Park Krajobrazowy „Dolina Słupi”	18
2.3.4. Pomniki przyrody	19
2.3.5. Użytki ekologiczne	20
2.3.6. Zabytkowe parki wiejskie i zespoły parkowo-pałacowe	21
2.3.7. Obszar chronionego krajobrazu	21
2.3.8. Zespoły krajobrazowo-przyrodnicze	21
2.4. Projektowane obszary ograniczonego użytkowania na terenie gminy Czarna Dąbrówka	22
2.4.1. Projektowane rezerwy przyrody	22
2.4.2. Projektowane zespoły przyrodniczo-krajobrazowe	23
3. Standardy jakości środowiska i tendencje jego przeobrażania	23
4. Podstawowe kierunki i zakres działań w ochronie środowiska	24
4.1. Cele ekologiczne na lata 2004 – 2010	25
4.1.1. Ochrona wód	25
4.1.2. Ochrona powietrza	25
4.1.3. Ochrona gleb	26
4.1.4. Ochrona zasobów kopalin	28
4.1.5. Ochrona różnorodności przyrodniczej	29
4.2. Przedsięwzięcia priorytetowe	32
5. Harmonogram realizacji celów	33
5.1. Ochrona wód	33
5.2. Ochrona powietrza	34
5.3. Ochrona gleb	36
5.4. Ochrona kopalin	37
5.5. Ochrona różnorodności przyrodniczej	38
6. Instrumenty realizacji programu	40
6.1. Instrumenty prawne	40
6.2. Instrumenty finansowe	40
6.3. Instrumenty społeczne	41
6.4. Instrumenty strukturalne	43
7. Kontrola realizacji programu	43
7.1. Uczestnicy realizacji programu	43
7.2. Struktura zarządzania programem	43
7.3. Kontrola realizacji programu	43

AKTUALIZACJA PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA DLA GMINY CZARNA DĄBRÓWKA

1. Wstęp.

Aktualizacja „Programu Ochrony Środowiska dla gminy Czarna Dąbrówka na lata 2014-2017 z perspektywą na lata 2018-2021” jest podstawowym narzędziem prowadzenia polityki ekologicznej na terenie gminy. Według założeń, przedstawionych w niniejszym opracowaniu, sporządzenie programu doprowadzi do poprawy stanu środowiska naturalnego, efektywnego zarządzania środowiskiem, zapewni skuteczne mechanizmy chroniące środowisko przed degradacją, a także stworzy warunki dla wdrożenia wymagań obowiązującego w tym zakresie prawa.

Opracowanie, jakim jest „Aktualizacja Programu Ochrony Środowiska” określa politykę środowiskową, a także wyznacza cele i zadania środowiskowe, które odnoszą się do aspektów środowiskowych, usystematyzowanych według priorytetów. Podczas tworzenia dokumentu, przyjęto założenie, iż powinien on spełniać rolę narzędzia pracy przyszłych użytkowników, ułatwiającego i przyspieszającego rozwiązywanie poszczególnych zagadnień. Niniejsze opracowanie zawiera między innymi rozpoznanie aktualnego stanu środowiska w gminie, przedstawia propozycje oraz opis zadań, które niezbędne są do kompleksowego rozwiązania problemów związanych z ochroną środowiska.

Przedmiotowy dokument wspomaga dążenie do uzyskania w gminie sukcesywnego ograniczenia degradacji środowiska, ochronę i rozwój jego walorów oraz racjonalne gospodarowanie zasobami środowiska z uwzględnieniem konieczności jego ochrony. Stan docelowy w tym zakresie nakreśla zaktualizowany Program Ochrony Środowiska, a ocenę efektów jego realizacji, zgodnie z ustawą Prawo Ochrony Środowiska, dokonuje się okresowo, co 2 lata.

Struktura opracowania obejmuje omówienie kierunków ochrony środowiska w gminie w odniesieniu m.in. do gospodarki wodno-ściekowej, gospodarki odpadami, ochrony powierzchni ziemi i gleb, ochrony powietrza, ochrony przed hałasem, ochrony przed promieniowaniem elektromagnetycznym, ochrony przyrody, edukacji ekologicznej. W opracowaniu znajduje się ich charakterystyka, ocena stanu aktualnego oraz określenie stanu docelowego. Identyfikacja potrzeb gminy w zakresie ochrony środowiska, w odniesieniu do obowiązujących przepisów prawnych, polega na sformułowaniu celów nadrzędnych oraz strategii ich realizacji. Na tej podstawie opracowywany jest plan operacyjny, przedstawiający listę przedsięwzięć, jakie zostaną zrealizowane na terenie gminy do roku 2021.

1.1. Zasady ogólne.

Obowiązek wykonania Programu Ochrony Środowiska wynika z ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo Ochrony Środowiska (Dz. U. z 2013 r., poz. 1232 ze zm.), a w szczególności:

AKTUALIZACJA PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA DLA GMINY CZARNA DĄBRÓWKA

„Art. 17. 1. Organ wykonawczy województwa, powiatu i gminy, w celu realizacji polityki ekologicznej państwa, sporządza odpowiednio wojewódzkie, powiatowe i gminne programy ochrony środowiska, uwzględniając wymagania, o których mowa w art. 14.

Projekty programów ochrony środowiska są opiniowane odpowiednio przez organ wykonawczy jednostki wyższego szczebla lub ministra właściwego do spraw środowiska. W miastach, w których funkcje organów powiatu sprawują organy gminy, program ochrony środowiska obejmuje działania powiatu i gminy.

Art. 18. 1. Programy, o których mowa w art. 17 ust. 1, uchwała odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu albo rada gminy.

Z wykonania programów organ wykonawczy województwa, powiatu i gminy sporządza, co 2 lata raporty, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy.”

Ustawa – Prawo ochrony środowiska nie określa treści i zakresu programu ochrony środowiska, zwraca jednak uwagę (art. 17 pkt. 1), by uwzględniał on wymagania zawarte w art. 14 wynikające z polityki ekologicznej państwa:

„Art. 14. 1. Polityka ekologiczna państwa, na podstawie aktualnego stanu środowiska, określa w szczególności:

- cele ekologiczne,
- priorytety ekologiczne,
- rodzaj i harmonogram działań proekologicznych,
- środki niezbędne do osiągnięcia celów, w tym mechanizmy prawno-ekonomiczne i środki finansowe.”

W polityce ekologicznej państwa ustala się cele i zadania niezbędne dla zapewnienia bezpieczeństwa ekologicznego społeczeństwa i gospodarki, które wymaga nie tylko działań zabezpieczających przed niekorzystnym wpływem na środowisko działalności gospodarczej prowadzonej na terenie Polski i poza jej granicami, ale także racjonalnej gospodarki zasobami środowiska – wodą, powierzchnią ziemi, czystością powietrza, w aspekcie, jakości życia człowieka, a także zachowania stanu przyrody.

Aktualizacja „Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Czarna Dąbrówka na lata 2014 - 2017 z perspektywą na lata 2018 - 2021” został opracowany zgodnie z założeniami Polityki Ekologicznej Państwa.

1. 2. Zasady polityki ekologicznej.

AKTUALIZACJA PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA DLA GMINY CZARNA DĄBRÓWKA

Zasady polityki ekologicznej państwa są zasadami, na których oparta jest również polityka ochrony środowiska Gminy Czarna Dąbrówka. Oprócz **zasady zrównoważonego rozwoju**, jako nadrzędnej uwzględniono szereg zasad pomocniczych i konkretyzujących, m.in.:

- **Zasadę prewencji**, oznaczającą w szczególności:

- zapobieganie powstawaniu zanieczyszczeń poprzez stosowanie najlepszych dostępnych technik,
- recykling, czyli zamykanie obiegu materiałów i surowców, odzysk, energii, wody i surowców ze ścieków i odpadów oraz gospodarcze wykorzystanie odpadów zamiast ich składowania.

- **Zasadę „zanieczyszczający płaci”** odnoszącą się do odpowiedzialności za skutki zanieczyszczenia i stwarzania innych zagrożeń. Odpowiedzialność tę ponosić powinny wszystkie jednostki użytkujące środowiska a więc także konsumenci, zwłaszcza, gdy mają możliwość wyboru mniej zagrażających środowisku dóbr konsumpcyjnych.
- **Zasadę integracji** polityki ekologicznej z politykami sektorowymi, oznaczającą uwzględnienie w politykach sektorowych celów ekologicznych na równi z celami gospodarczymi i społecznymi.
- **Zasadę regionalizacji**, oznaczającą m.in. skoordynowanie polityki regionalnej z regionalnymi ekosystemami w Europie.
- **Zasadę subsydiarności**, wynikającą m.in. z Traktatu o Unii Europejskiej a oznaczającą przekazywanie części kompetencji i uprawnień decyzyjnych dotyczących ochrony środowiska na właściwy szczebel regionalny lub lokalny tak, aby był on rozwiązywany na najniższym szczeblu, na którym może zostać skutecznie i efektywnie rozwiązany.
- **Zasadę skuteczności ekologicznej i efektywności ekonomicznej** odnoszącą się do wyboru planowanych przedsięwzięć inwestycyjnych ochrony środowiska a następnie do oceny osiągniętych wyników a oznaczającą potrzebę minimalizacji nakładów na jednostkę uzyskanego efektu.

2. Stan środowiska oraz zasobów naturalnych w gminie Czarna Dąbrówka.

2.1. Podstawowe dane dla Gminy Czarna Dąbrówka.

Obszar gminy położony jest w północnej części powiatu bytowskiego, na pograniczu Pojezierza Kaszubskiego i Wysoczyzny Polanowskiej. Jej powierzchnia wynosi 29 830 ha i zamieszkuje ją 5932 stałych mieszkańców (stan na dzień 31.12.2013 r.). Obejmuje mało znany, choć bardzo piękny krajobrazowo teren. Wody stanowią 4% ogólnej powierzchni gminy – znajduje się tu aż 26 jezior, z których największe to Jasień, Kozie, Mikorowo, Skotawsko Wielkie, Oborowo Duże oraz przepływają rzeki Łupawa, Słupia i Pogorzelica. Najbardziej atrakcyjna jest środkowa i południowa część gminy w rejonie dużego jeziora Jasień i kilku okolicznych wsi

**AKTUALIZACJA PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA GMINY CZARNA DABRÓWKA**

letniskowych, objęta jest ona ochroną, jako Park Krajobrazowy Dolina Słupi (7 292 ha) wraz z otuliną.

Formą ochrony w ramach sieci NATURA 2000 „specjalny obszar ochrony siedlisk (*Dyrektywa Siedliskowa*)” zatwierdzony Decyzją Komisji Europejskiej objęty jest teren:

- doliny rzeki Łupawy od wypływu z jeziora Jasień i Bukowiny pod nazwą DOLINA ŁUPAWY o kodzie PLH220036,
- jezior lobeliowych koło Soszycy składający się z czterech jezior pod nazwą JEZIORA LOBELIOWE KOŁO SOSZYCY o kodzie PLH220039,
- nowy obszar konsultowany przez MŚ obejmuje dorzecze środkowego odcinka rzeki Słupi i jej dopływu rzekę Skotawa pod nazwą DOLINA RZEKI SŁUPI o kodzie PLH220052.

Formą ochrony w ramach sieci NATURA 2000 „specjalnej obszar ochrony ptaków (*Dyrektywa Ptasia*)”, wyznaczony Rozporządzeniem Ministra Środowiska objęty jest teren:

- dorzecza środkowego odcinka rzeki Słupi i jej dopływu rzekę Skotawa pod nazwą DOLINA SŁUPI o kodzie PLB220002.

Jezioro Jasień oraz wsie: Jasień, Łupawsko, Ceromino i Zawiaty stanowią centrum turystyczne tego obszaru. Na jeziorze znajduje się siedem wysp, a jego duża powierzchnia (7,5 km²) stwarza świetne warunki do uprawiania sportów wodnych i aktywnego wypoczynku. Jezioro jest jednocześnie ważnym miejscem dla awifauny o znaczeniu europejskim - odbywają się tu lęgi łabędzi, kormoranów, czapli i wielu innych rzadkich gatunków ptactwa wodnego. Atrakcyjne turystycznie miejsca i ciekawe zabytki wiejskiej architektury są rozmieszczone w miarę równomiernie na całym terenie gminy.

Do najciekawszych obiektów zabytkowych w gminie należy zaliczyć:

- Kościół Bożego Ciała w Jasieniu z 1699 r.,
- Kościół Św. Kazimierza w Mikorowie z 1815 r., zabudowania gospodarcze po dawnym pałacu oraz zarośnięty podworski park z wieloma ponad stuletnimi dębami,
- Wczesnośredniowieczne rzędowe cmentarzysko szkieletowe,
- Elektrownia, ruiny mostu kolejowego, arboretum i szkółka drzewek w Kozinie.

Bardzo malownicze są przełomy rzek: Słupi, Łupawy i Bukowiny oraz dolina rzeki Skotawy z Jeziorami Skotawskim Dużym i Skotawskim Małym. Do cennych obiektów przyrodniczych znajdujących się na terenie gminy, poza obszarem parku krajobrazowego, należy zaliczyć również malownicze Jezioro Karwno (nieдалеко wsi Karwno) o niezwykle czystej wodzie, położone w głębokiej dolinie i otoczone wysoką ścianą lasu.

**AKTUALIZACJA PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA GMINY CZARNA DĄBRÓWKA**

Przez teren gminy Czarna Dąbrówka przebiegają drogi wojewódzkie (nr 210, 211, 212) łączące gminę z głównymi miastami wojewódzkimi tj. Słupsk, Bytów, Lębork, Kartusy oraz siecią dróg powiatowych i gminnych.

2.2. Charakterystyka i ocena aktualnego stanu środowiska oraz zasobów naturalnych w gminie Czarna Dąbrówka.

2.2.1. Warunki środowiska geograficznego, klimatyczne i glebowe.

Teren gminy Czarna Dąbrówka położony jest w zasięgu niecki brzeżnej usytuowanej w obrębie obszaru obniżonego podłoża krystalicznego. Strop podłoża krystalicznego schodzi do głębokości 4000 - 5000 m n.p.m. i przykryty jest grubą pokrywą serii osadowych. Na głębokości 3260 m natrafiono na wapień ilaste. Są to najstarsze utwory pokrywy kaledońskiej, najniżej położonego kompleksu warstw osadowych. Strop warstwy pokrywy kaledońskiej stanowią osady syluru napotkane między innymi w wierceniach w Jasieniu na głębokości 1479 m p. p. t. reprezentowane przez ilowce. Dolne piętro permomezozoicznej pokrywy platformowej budują osady cechsztynu z obecnością w nich pokładów soli potasowej i kamiennej. W seriach mezozoicznych występują triasowe ilowce, mułowce i piaskowce drobnoziarniste, jurajskie utwory ilasto - mułowcowe oraz kredowe piaskowce glaukonitowe, mułowce z wkładkami ilów i piaski kwarcowe. Osady mioceny są zróżnicowane pod względem litologicznym. Często występują w nich przewarstwienia węglem brunatnym.

Główny wpływ na ukształtowanie rzeźby terenu gminy miały zlodowacenia. Zlodowacenie bałtyckie jest reprezentowane przez liczne utwory Gliny zwałowe budują głównie morenę denną, w skali gminy tworzą odizolowane dolinami odrębne płyty. Głina zwałowa często przykryta jest cienką warstwą piasków lub nawet piasków ze żwirem. Pagórki występujące na terenie gminy zbudowane są głównie przez piaski o różnej ziarnistości z przewarstwieniami piasków gliniastych (odsłonięcia w Rokicinach i Mydlita).

Dna dolin zwłaszcza sandrowych oraz ich obrzeża zbudowane są z osadów klastycznych, czyli piasków, piasków ze żwirem, żwirów. Najniższe poziomy dolin na niektórych odcinkach budują osady holoceny takie jak torfy czy namuły.

Na powierzchni osadów plejstoceny leżą osady holoceny, wypełniające obniżenia terenu. Tworzą je piaski, namuły rzeczne i jeziorne, czasami gytie (osad organiczny lub organiczno-mineralny powstający na dnie jezior) oraz kreda jeziorna. Osady te w większości przykryte są warstwą torfu.

Klimat gminy cechuje przejściowość. Bogactwo stanów atmosferycznych powoduje zmienność klimatu, zwłaszcza na przelomowych porach roku, co powoduje, że zimy są cieplejsze, a lata chłodniejsze. Średnie roczne temperatury wynoszą 7,6° C w Słupsku i 6,5° C w

**AKTUALIZACJA PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA GMINY CZARNA DĄBRÓWKA**

kartuzach. Najcieplejszym miesiącem jest lipiec, najzimniejszym – luty. Sumy opadów rocznych wahają się od 630 – 700 mm rocznie. Przeważają wiatry z kierunków zachodnich, szczególnie w zimie, rzadko występują wiatry północne i północno – wschodnie.

2.2.2. Użytkowanie rolnicze terenu:

Poniżej zestawiono użytkowanie terenu w gminie Czarna Dąbrówka.

Powierzchnia ogółem – **29928 ha**:

- **użytki rolne – 10635 ha (35,5 %) w tym:**
 - grunty orne – 8650 ha (81,30 %),
 - sady – 20 ha (0,20 %),
 - łąki trwale – 992 ha (9,30 %),
 - pastwiska trwale – 573 ha (5,40 %),
 - grunty rolne zabudowane – 271 ha (2,50 %),
 - grunty pod stawami – 48 ha (0,50 %),
 - rowy – 81 ha (0,80 %),
- **grunty leśne oraz zadrzewienia i zakrzaczenia – 16661 ha (55,8 %), w tym:**
 - lasy – 16606 ha (99,7 %),
 - grunty zadrzewione i zakrzaczone – 55 ha (0,30 %),
- **grunty zabudowane i zurbanizowane – 506 ha (1,7 %),**
- **grunty pod wodami – 1244 ha (4,3 %),**
- **nieużytki i tereny różne – 782 ha (2,7 %)**

2.2.3. Zasoby leśne

Województwo pomorskie należy do najbardziej zalesionych województw, zajmując 3 lokatę w kraju (lesistość województwa wynosi 35,4% a lesistość kraju 28,4%).

Tereny powiatu bytowskiego należą, w regionalizacji przyrodniczo-leśnej, do Dzielnicy Pojezierza Drawsko-Kaszubskiego i mezoregionów: Wysoczyzny Polanowskiej i Pojezierza Drawsko-Bytowskiego. Przeważająca część lasów powiatu (około 90%) znajduje się w administracji Lasów Państwowych, w granicach 10 nadleśnictw, tj.: Bytów, Osusznica, Miastko, Dretyń, Trzebielino, Łupawa, Lipusz, Warcino, Cewice i Leśny Dwór.

Lasy w większości zajmują gleby niezbyt żyzne i charakteryzują się przewagą siedlisk boru mieszanego świeżego (ok. 34%) i boru świeżego (28%). Udział siedlisk żyznych – lasu świeżego i lasu mieszanego świeżego ocenia się na około 30%.

Największe kompleksy leśne znajdują się w północno-zachodniej i południowej części powiatu. Najwyższy wskaźnik lesistości charakteryzuje gminy: Studzienice (ok. 66,5%), Trzebielino (ok. 63%), Czarna Dąbrówka i Kołczygłowy (w obu ok. 55%).

Kompleksy leśne występują na terenie całej gminy Czarna Dąbrówka, szczególnie dużą powierzchnię zajmują w południowej jej części – na terenie Parku Krajobrazowego „Dolina Słupi”. Duży procent lasów na terenie gminy należy do Lasów Państwowych podlega pod:

AKTUALIZACJA PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA DLA GMINY CZARNA DĄBRÓWKA

Regionalną Dyрекcyję Lasów Państwowych w Szczecinku (Nadleśnictwo Bytów i Łupawa) oraz Regionalną Dyрекcyję Lasów Państwowych w Gdańsku (Nadleśnictwo Cewice i Lipusz).

Na terenie czterech Nadleśnictw część lasów uznano za lasy ochronne:

- wodochronne – mające na celu ochronę zasobów wód powierzchniowych i podziemnych
- glebochronne – mające na celu ochronę gruntów przed procesami erozyjnymi.

2.2.4. Zasoby kopalin.

Na obszarze gminy Czarna Dąbrówka udokumentowane zostały złoża kruszywa naturalnego:

- złożo „**Dąbie**” (Dębe) zlokalizowane w miejscowości Dębe, powierzchnia 27 ha, złożo żwirowo – piaskowe i piaskowe zalega w trzech blokach, kierunek stosowania kopaliny – dla budownictwa,
- złożo „**Kozin**” zlokalizowane w miejscowości Kozin, powierzchnia 152,90 ha, kruszywo piaskowo – żwirowe i piaskowe, zalega w dziewięciu blokach kierunek stosowania kopaliny – dla budownictwa,
- złożo „**Kozin II**” zlokalizowane w miejscowości Kozin, powierzchnia 6,6 ha, kruszywo piaskowe, zalega w dziewięciu blokach kierunek stosowania kopaliny – dla budownictwa,
- złożo „**Jasień**” zlokalizowane przy wschodnim brzegu jeziora Jasień, kruszywo piaskowe posiadające kartę rejestracyjną złoża – nieeksploatowane.

W obrębie geodezyjnym Rokitki w 2015 r. rozpoczną się wiercenia do głębokości 5000 m , których celem jest poszukiwanie złóż ropy i gazu ziemnego.

2.2.5. Stosunki wodne i jakość wód.

Obszar gminy Czarna Dąbrówka położony jest w obrębie zlewni trzech rzek:

- przeważająca część gminy położona jest w zlewni rzeki Łupawy
- południowo - zachodnia część należy do zlewni rzeki Słupi
- północny fragment powierzchni gminy leży w zlewni rzeki Łeby

Rzeki na analizowanym terenie należą do zlewiska Morza Bałtyckiego.

Zasadniczym ciekim na terenie gminy jest rzeka Łupawa. Do jeziora Jasień (w południowo-wschodniej części gminy) uchodzi ciek Obrowa (Obrówka), która uznawana jest, jako górny odcinek rzeki Łupawy. Rzeka wypływająca z jeziora Jasień nosi nazwę Łupawa, Płynąc w kierunku północnym przyjmuje prawobrzeżny dopływ spod miejscowości Mydlita - Dolina Jadwigi.

Południową granicą gminy na odcinku 12 km płynie rzeka Słupia. Rzeka osiąga granicę gminy na południowy-zachód od Jeziora Jasień i płynie wzdłuż niej równoleżnikowo w kierunku zachodnim przyjmując kilka dopływów.

**AKTUALIZACJA PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA GMINY CZARNA DĄBRÓWKA**

W południowo - zachodnim krańcu gminy rzeka opuszcza analizowany teren. Natomiast obszar na zachód od jeziora Jasiń odwadnia rzeka Skotawa - prawobrzeżny dopływ Słupi. Skotawa wypływa z niewielkiego jeziora na południe od jeziora Skotawsko. Północną część gminy zajmuje fragment dorzecza rzeki Łeby, która odwadniana jest przez liczne ciek. Jednym z dopływów Łeby jest Pogorzelica, której obszar źródłiskowy znajduje się na wschód od jeziora Koziańskiego. Pogorzelica opuszcza teren gminy w północnej części gminy.

Stan czystości wód powierzchniowych jest zróżnicowany, ogólnie wody powierzchniowe są czystsze niż wody w środkowej Polsce. Jakość wód rzek przepływających przez teren gminy Czarna Dąbrówka w większości została zaliczona do II i III stanu/potencjału ekologicznego. Na terenie gminy Czarna Dąbrówka występuje 26 jezior. Wykaz tych jezior przedstawiono w tabeli 2.2.

Tabela 2.2. Wykaz jezior znajdujących się na terenie gminy Czarna Dąbrówka.

	Nazwa jeziora	Powierzchnia	Max głębokość	Przeływowe
1	Jasiń Południowy	336,7	22,6	tak
2	Jasiń Północny	240,5	32,2	tak
3	Karwno Duże	33,6	18,2	nie
4	Obrowo Duże	38,16	10,2	tak
5	Kozie	106,14	16,9	tak
6	Skotawsko Wielkie	80,0	8,77	tak
7	Skotawsko Małe	32,82	b.d.	tak
8	Mikorowo	42,6	5,3	tak
9	Kopieniec Średni	10,04	b.d.	tak
10	Kopieniec Duży	11,16	b.d.	tak
11	Unichowo	19	b.d.	tak
12	Piaszno	6,4	b.d.	tak
13	Sitno Duże	40,7	b.d.	tak
14	Karwieńskie Małe	7,5	b.d.	tak
15	Stawisz (Nożynko)	6,4	b.d.	tak
16	Trzebiesz	33,2	b.d.	tak
17	Otnoga	14,81	b.d.	tak
18	Małe (Rokity)	9,5	b.d.	tak
19	Długie	15,1	b.d.	tak
20	Lipieniec	10,2	b.d.	tak
21	Pomyskie	9,8	b.d.	tak
22	Obrowo Małe *	10,10	b.d.	tak
23	Czarne	18,9	b.d.	tak
24	Rokitno	6,8	b.d.	tak
25	Wiejskie w Czarnej Dąbrówce	5,76	b.d.	tak
26	Modre *	4,58	b.d.	nie

* jeziora lobeliowe

Na terenie gminy Czarna Dąbrówka badane jest 9 jezior w systemie monitoringu. Wykazują one zróżnicowany stopień czystości odpowiadający intensywności zagospodarowania lokalnego i dopływowi wód zanieczyszczonych w systemie lokalnych jezior przepływowych. W tabeli 2.3. zestawiono dane dotyczące monitoringu jezior przeprowadzonego przez Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska w Gdańsku na terenie gminy Czarna Dąbrówka.

**AKTUALIZACJA PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA GMINY CZARNA DĄBRÓWKA**

Tabela 2.3. Monitoring jezior na terenie gminy Czarna Dąbrówka.

Lp.	Nazwa jeziora	Klasa elementów biologicznych	Klasa elementów fizykochemicznych	Klasa stanu ekologicznego	Rok badania	zlewnia
1.	Jasień Południowy	II/III	dobry/stan poniżej dobrego	dobry/umiarkowany	2010/2013	Łupawa
2.	Jasień Północny	I/II	dobry/II	dobry/dobry	2010/2013	Łupawa
3.	Skotawsko Wielkie	III	stan poniżej dobrego	umiarkowany	2012	Słupia

Lp.	Nazwa jeziora	Docelowa klasa czystości	Klasa czystości ustalona na podstawie badań	Kategoria podatności na biodegradację	Rok badania	zlewnia
4	Kozie	II/II	II	II	1995/85	Łeba
5	Mikorowo	III/III	Poza kategorią	Poza kategorią	1995/90	Łeba
6	Obrowo Duże	III/III	III	III	1996/86	Łupawa
7	Karwno Duże	II/II	II	II	1996/86	Łupawa
8	Skotawsko Małe	II	III	III	1987	Słupia
9	Pomysko	I	-	-	1992	Słupia

Jak widać powyżej wody jezior Jasień Południowy, Jasień Północny i Skotawsko Wielkie znajdujące się na terenie gminy Czarna Dąbrówka zaliczone zostały do dobrego/umiarkowanego stanu ekologicznego.

Badania jezior przed rokiem 2000:

- Mikorowo i Obrowo Duże, które zostały zaliczone do jezior o III klasie czystości.
- jedno jezioro - Pomysko, którego wody zostały zaliczone do I klasy pod względem jego czystości.

Północno-zachodnią część terenu gminy obejmuje fragment Głównego Zbiornika Wód Podziemnych Nr 115 i jego strefa ochronna. Zbiornik morenowy Łupawa - 115 posiada dokumentację hydrogeologiczną określającą warunki hydrogeologiczne dla ustanowienia obszaru ochronnego czwartorzędowego zbiornika wód podziemnych (Zawiadomienie z dnia 03.04.2002 r. o przyjęciu „Dokumentacji hydrogeologicznej Głównego Zbiornika Wód Podziemnych nr 115 - zbiornik międzymorenowy Łupawa”, Ministerstwo Środowiska Departament Geologii i Koncesji Geologicznych, DG/kdh/ED/489-6355c/2002). W powyższej dokumentacji określono warunki hydrogeologiczne dla ustanowienia obszaru ochronnego zbiornika.

Zasoby odnawialne zbiornika wynoszą: 44 047 m³/24h, zasoby dyspozycyjne zbiornika - 28 631 m³/24h, zatwierdzone zasoby eksploatacyjne ujęć w obszarze zbiornika -1064,1 m³/h, pobór wody: 484 m³/24h. Jakość wód według „Dokumentacji hydrogeologicznej” na terenie zbiornika stwierdzono występowanie wód bardzo czystych klasy I a. Wody klasy I b - b. czyste dominują na terenie całego zbiornika. Poza tym występują też wody klasy średniej I c, punktowo Id oraz wody klasy II (złej, jakości). Zbiornik posiada wyznaczony obszar ochronny, którego fragment występuje w północno-zachodniej części gminy.

**AKTUALIZACJA PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA GMINY CZARNA DĄBRÓWKA**

W południowej części gminy występuje GZWP 117 - Zbiornik Bytów. Zasoby dyspozycyjne zbiornika międzymorenowego Bytów szacuje się na 150 tysięcy m³/d.

Ludność na terenach wiejskich wykorzystuje wodę z ujęć podziemnych o średniej głębokości od 25 do 50 m, lecz także i z mniejszych głębokości. Wyróżnia się obszary o różnych rygorach ochronnych, obszary najwyższej ochrony to te obszary, w których czas przenikania potencjalnego zanieczyszczenia z powierzchni wynosi mniej niż 25 lat. Na terenie gminy Czarna Dąbrówka znacznie zagrożone są rejony w okolicy rynny jeziora Jasiień. W ochronie wód podziemnych należy uwzględnić ograniczenia w zagospodarowaniu powierzchni ziemi lokalizacja ferm (hodowli tuczników czy brojlerów), rolnicze wykorzystywanie ścieków oraz osadów ściekowych, odwadnianie użytków rolnych – zwłaszcza na obszarach zasilania wydzielonych głównych zbiorników wód podziemnych.

Zgodnie z posiadanymi danymi na terenie gminy Czarna Dąbrówka z ujęć komunalnych wody powierzchniowe korzysta około 1% mieszkańców, z ujęć komunalnych wody podziemnej ponad – 95,07 % oraz ze studni indywidualnych niespełna 3 % mieszkańców gminy.

Zaopatrzenie ludności w wodę odbywa się poprzez lokalne sieci wodociągowe. Dostępność do sieci wodociągowych oraz kanalizacyjnych dla mieszkańców gminy Czarna Dąbrówka przedstawiono w tab. 2.4.

Tabela 2.4. Zużycie wody, sieci wodociągowe i kanalizacyjne w Gminie Czarna Dąbrówka (2013 r.)

Gmina	zużycie wody		długość sieci km		przyłącza do budynków km/szt.		%	%	Zdroje uliczne szt.
	m ³ /osobę/ro k	dam ³ /rok	wodociągowej rozdzielczej	kanalizacyjnej	wodociągowe	kanalizacyjne			
Czarna Dąbrówka	38,56	220,5	116,2	73,22	11,31km/ 989 sztuk	10,93 km/ 675 szt.	96,07	64,00	-

Zgodnie z tabelą 2.4. wg Stanina 31.12. 2013 r. na terenie gminy Czarna Dąbrówka do sieci wodociągowej podłączonych jest 989 budynków mieszkalnych (5718 stałych mieszkańców), a do kanalizacyjnej 675 budynków (3805 stałych mieszkańców). Na podstawie tego samego źródła stwierdzono, że stopień zwodociągowania gminy wynosi 96,07 %, zaś skanalizowanie gminy wynosiło 64% - doliczając 54 przydomowe oczyszczalnie ścieków uregulowana gospodarka ściekowa obejmuje 4005 stałych mieszkańców, co stanowi 67,29%.

Gospodarka ściekowa na terenie gminy Czarna Dąbrówka obejmuje głównie zakres zagospodarowania ścieków komunalnych. Nie występują trudności ze ściekami przemysłowymi – brak przemysłu.

**AKTUALIZACJA PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA GMINY CZARNA DĄBRÓWKA**

W tabeli 2.5. przedstawiono dane o istniejących oczyszczalniach ścieków na terenie gminy Czarna Dąbrówka. Wszystkie oczyszczalnie ścieków są oczyszczalniami mechaniczno – biologicznymi.

Miejsca zrzutów oczyszczonych ścieków przedstawiają się następująco:

- oczyszczalnia Czarna Dąbrówka - rzeka Łupawa,
- oczyszczalnia Jasień - jezioro Jasień,

Tabela 2.5. Istniejące oczyszczalnie ścieków na terenie gminy Czarna Dąbrówka 2013 R.

Lp	Nazwa	RLM	Przepustowość m ³ /d	Ilość ścieków 2013 r. okres bez opadów m ³ /d		Ilość ścieków 2013 r w czasie opadów m ³ /d		Liczba mieszkańców korzystających z kanalizacji	
				śred.	maks.	śred.	maks.	2013r	2021
1	Podkomorzyce	1356	320	260	292	260	292	3355	5500
2.	Jasień	590	32	26	28	28	30	450	1500 łącznie z zabudową letniskową, ośrodkami wypoczyn - kowymi

2.2.6. Jakość powietrza w gminie Czarna Dąbrówka.

Powietrze atmosferyczne to bezbarwna i bezwonna mieszanina gazów, składająca się z azotu - 78%, tlenu – ok. 21 %, gazów szlachetnych, dwutlenku węgla – 0,03 % oraz pary wodnej i zanieczyszczeń pochodzenia organicznego i mineralnego. Na stan, jakości powietrza atmosferycznego mają wpływ:

- zanieczyszczenia pochodzenia naturalnego (wybuchy wulkanów, pożary lasów, burze piaskowe, huragany, procesy rozkładu materii organicznej),
- zanieczyszczenia pochodzenia antropogenicznego związane z działalnością człowieka.

Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska w Gdańsku jest obowiązany do prowadzenia monitoringu powietrza atmosferycznego na terenie województwa pomorskiego. W powiecie bytowskim monitoring prowadzony jest na terenie wszystkich gmin powiatu. W tabeli 2.6. przedstawiono lokalizację oraz zakres pomiarów monitoringu powietrza na terenie powiatu.

Tabela 2.6. Lokalizacja i zakres pomiarów powietrza atmosferycznego na terenie Powiatu Bytowskiego.

lp	miejsowość	Lokalizacja stanowiska pomiarowego	NO ₂	SO ₂	Opad pyłu
1	Miastko	Ul. Wybickiego	+	+	+
2	Miastko	Ul. Dworcowa	+	+	+
3	Miastko	Ul. Armii Krajowej (ul. K. Wielkiego – 2002)	+	+	+
4	Bytów	Ul. Drzymały (ul. Szarych Szeregów – 2002)	+	+	+
5	Bytów	Ul. Armii Krajowej – centrum	+	+	+

**AKTUALIZACJA PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA GMINY CZARNA DĄBRÓWKA**

		miasta			
6	Bytów	Ul. Gdańska	+	+	+
7	Czarna Dąbrówka	Parking koło urzędu Gminy (las nad jeziorem Jasień – 2001, 2002)	+	+	+
8	Tuchomie	Skrzyżowanie koło urzędu Gminy (Kramarzyny – 2001, 2002)	+	+	+
9	Gm. Kolczygłowy	Las koło Gałęźni Malej – 2001, 20002	+	-	-
10	Gm. Trzebielino	Rezerwat Zieliń Miastecki – 2001, 2002	+	-	-
11	Gm. Lipnica	Las koło Osusznicy – 2001, 2002	+	-	-
12	Gm. Borzytuchom	Rezerwat Grodzisko Borzytuchom – 2001, 2002	+	-	+
13	Gm. Parchowo	Rezerwat Jeziora Chośnickie – 2001, 2002	+	-	-
14	Gm. Studzienice	Las koło Przewoza – 2001, 2002	+	-	-

Badania wykonano metodą pasywną, a ekspozycja próbników wynosiła jeden miesiąc. Na podstawie „Raportów o stanie środowiska w Województwie Pomorskim” w tabeli 2.7. zestawiono wyniki badań powietrza atmosferycznego w Czarnej Dąbrówce.

Tabela 2.7. Wyniki pomiarów powietrza atmosferycznego na przełomie lat 1998-2002 w Czarnej Dąbrówce.

Wyszczególnienie	Stężenie średnioroczne [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]							Opad pyłu [$\text{g}/\text{m}^2 \times \text{rok}$]				
	NO ₂					SO ₂						
	1998	1999	2000	2001	2002	2001	2002	1998	1999	2000	2001	2002
Czarna Dąbrówka	4	5	4	7	4	2	-	41	33	80	-	-
Wartość dopuszczalna	40					40		200				

Na podstawie powyższej tabeli można stwierdzić, że stan powietrza atmosferycznego w Czarnej Dąbrówce jest dobry. Jednak trzeba mieć na uwadze, że badano tylko trzy wskaźniki, tzn. dwutlenek azotu, dwutlenek siarki oraz opad pyłu. Gmina Czarna Dąbrówka jest gminą o charakterze wiejskim, tak jak miejscowość, w której prowadzony jest monitoring. W związku z tym można przyjąć, że wyniki przedstawione powyżej odzwierciedlają stan powietrza atmosferycznego w całej gminie.

Obecnie najpoważniejszym zagrożeniem dla środowiska są drobni wytwórcy energii cieplej w sektorze komunalnym. W paleniskach domowych węgiel jest ciągle podstawowym surowcem energetycznym i jest spalany ze zbyt małą sprawnością, zaś niskie kominy są znaczącymi źródłami zanieczyszczenia powietrza, określanego „niską emisją”. Dla poprawy sytuacji należy dążyć do eliminacji starych nieefektywnych kotłów oraz pieców i zastąpienie ich nowoczesnymi urządzeniami grzewczymi na paliwa ekologiczne.

AKTUALIZACJA PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA DLA GMINY CZARNA DĄBRÓWKA

Drugim istotnym czynnikiem ujemnego wpływu, na jakość powietrza atmosferycznego do końca roku 2012 były procesy niekontrolowanego spalania odpadów, a w szczególności powszechnie występującego zjawiska spalania śmieci w indywidualnych gospodarstwach domowych w piecach węglowych, czy po prostu na stosach przed domem z chwilą wprowadzenia nowego systemu odbioru i zagospodarowania odpadów z dniem 01.07.2013 r. spalanie odpadów nie występuje.

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2013 r. poz. 1232) ściśle określa unormowania pod względem uzyskania pozwolenia na wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza. Pozwolenia wydaje starosta z wyjątkiem przedsięwzięć zaliczanych do mogących znacząco oddziaływać na środowisko organem kompetentnym jest wojewoda.

W przypadku zwykłego korzystania ze środowiska przez osoby fizyczne właściwy jest wójt.

2.2.7. Hałas

Hałas jest zagrożeniem fizycznym, równie niebezpiecznym jak zagrożenie chemiczne w powietrzu, wodzie i glebie. Najbardziej powszechnymi, a jednocześnie najbardziej uciążliwymi jego źródłami są trasy drogowe, kolejowe i lotnicze, a także zakłady przemysłowe, miejsca rozrywki oraz hałasy wewnątrz mieszkaniowe i sąsiedzkie.

Dopuszczalny poziom hałasu w środowisku określa rozporządzenie Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa, w zależności od rodzaju terenu i źródła emisji, w porze dziennej wynosi od 45 do 65 dB, w porze nocnej zaś od 35 do 55 dB. Z badań Państwowego Zakładu Higieny wynika, że granicą, powyżej której hałas należy traktować, jako uciążliwy, jest poziom 60 – 65 dB.

Realizując zadania monitoringu w zakresie ochrony przed hałasem Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska w Gdańsku w roku 2013 wykonał badania hałasu komunikacyjnego w 87 punktach na terenie województwa pomorskiego. Na terenie gminy Czarna Dąbrówka nie były prowadzone takie pomiary.

Na terenie gminy Czarna Dąbrówka nie stwierdzono uciążliwości związanych z hałasem drogowym, występować mogą one okresowo i w natężeniu niepowodującym potrzeby budowy obwodnic lub ograniczania ruchu pojazdów specjalnie uciążliwych poza miejscami zwyczajowo uznanymi za wymagające takiej ochrony.

Brak jest również informacji o oddziaływaniu hałasu przemysłowego. Obecnie na terenie gminy Czarna Dąbrówka nie obowiązuje żadne pozwolenie na emitowanie hałasu do środowiska wydane przez Starostę Bytowskiego na podstawie obowiązującego prawa (art. 230 ust. 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2013 r. poz. 1232).

2.2.8 Pola elektromagnetyczne

AKTUALIZACJA PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA DLA GMINY CZARNA DĄBRÓWKA

Z punktu widzenia ochrony środowiska istotne znaczenie mają źródła promieniowania elektromagnetycznego emitujące fale radiowe o częstotliwości w przedziale 0,1 – 300 MHz i mikrofałe w zakresie od 300 do 300 000 MHz. Na terenie powiatu gminy nie występują stacje nadawcze radiowe i telewizyjne, jedynie przekaźniki telefonii komórkowej i linie energetyczne wysokiego napięcia.

Dopuszczalna wartość promieniowania niejonizującego w miejscach dostępnych dla ludzi dla zakresu częstotliwości promieniowania powyżej 300 do 300 000 MHz wynosi 0,1 W/m² gęstości mocy.

Pozwolenia na emitowanie pól elektromagnetycznych wydaje wojewoda na wniosek prowadzącego instalację (art. 234 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2013 r. poz. 1232).

2.2.9. Odnawialne źródła energii.

Wraz z wciąż rosnącym zapotrzebowaniem na energię a przy jednoczesnym wyczerpywaniu się zasobów konwencjonalnych wzrasta zainteresowanie alternatywnymi sposobami pozyskiwania energii ze źródeł odnawialnych. Energia odnawialna jest to energia pochodząca z naturalnych, powtarzających się procesów przyrodniczych, uzyskiwana z odnawialnych niekopalnych źródeł energii (energia: wody, wiatru, promieniowania słonecznego, geotermalna, fal, prądów i pływów morskich, oraz energia wytwarzana z biomasy stałej, biogazu i biopaliw ciekłych).

Odnawialne źródło energii to natomiast źródło wykorzystujące w procesie przetwarzania energię wiatru, promieniowania słonecznego, aerotermalną, geotermalną, hydrotermalną, fal, prądów i pływów morskich, spadku rzek oraz energię pozyskiwaną z biomasy, biogazu pochodzącego ze składowisk odpadów, a także biogazu powstałego w procesach odprowadzania lub oczyszczania ścieków albo rozkładu składowanych szczątków roślinnych i zwierzęcych.

W roku 2012 produkcja energii pierwotnej ze źródeł odnawialnych stanowiła 10,6% produkcji ogółem (GUS). Zgodnie z dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/28/WE z dnia 23 kwietnia 2009 r. w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych zmieniającej i w następstwie uchylającej dyrektywy 2001/77/WE oraz 2003/30/WE, udział odnawialnych źródeł energii w całkowitym zużyciu energii brutto powinien wynieść 15% do roku 2020. Do źródeł o największym technicznym potencjale należą kolejno: biomasa, energia wiatru, energia słoneczna, zasoby geotermalne oraz energia wody.

Na terenie gminy Czarna Dąbrówka występują trzy zakłady wytwarzające energię wykorzystując do tego nurt rzeki, są to:

- Energetyka Wodna Edward Marcinkowski w Kozinie na rzece Bukowina - moc 30 kW

**AKTUALIZACJA PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA GMINY CZARNA DĄBRÓWKA**

- Energetyka Wodna Edward Marcinkowski w Kozinie na rzece Łupawa - moc 30 kW
- Energetyka Wodna Jerzy Źelazny w Podkomorzycach na rzece Łupawa - moc 45 kW.

Wszystkie zakłady prowadzą działalność w zakresie korzystania z wód na podstawie pozwoleń wodno - prawnych wydanych zgodnie z ustawą Prawo wodne.

2.2.10. Awarie przemysłowe i inne zagrożenia dla środowiska.

Na terenie gminy Czarna Dąbrówka nie znajdują się zakłady przemysłowe stwarzające zagrożenie poważną awarią. Przez obszar ten nie przebiegają rurociągi przesyłowe produktów naftowych oraz innych substancji stwarzających zagrożenie dla środowiska. Nadzwyczajne zagrożenia środowiska mogą wystąpić w przypadku awarii drogowych – samochodowych i kolejowych, a także w przypadkach kradzieży zawartości cystern, powodujących wyciek niebezpiecznych substancji (paliw, chemikaliów) do gruntu.

Metodyka w przypadku wystąpienia awarii określona została w tytule IV dział I ustawy Prawo ochrony środowiska.

2.3. Istniejące obszary ograniczonego użytkowania na terenie gminy Czarna Dąbrówka.

Województwo pomorskie charakteryzuje się wysokimi walorami przyrodniczymi, a powierzchnia obszarów prawnie chronionych nie odbiega od średniej krajowej (33% ogólnej powierzchni województwa, średnia krajowa - 30,7%). Poza dwoma Parkami Narodowymi (Słowiński PN i PN Bory Tucholskie) w województwie znajduje się: 113 rezerwatów, siedem parków krajobrazowych w całości i dwa we fragmentach, 45 obszarów chronionego krajobrazu, a także szereg obiektów ochrony indywidualnej (2 772 pomniki przyrody, 5 stanowisk dokumentacyjnych, 533 użytki ekologiczne).

Obszar gminy jest pochodzenia polodowcowego i odznacza się wyjątkowymi walorami krajobrazowymi, wynikającymi ze zróżnicowanej rzeźby terenu z licznymi, unikatowymi jeziorami lobeliowymi i dolinami rzek, ze znakomicie zachowanymi obszarami leśnymi i łąkami z bogatą fauną i florą. Znajdują się tu liczne obszary zasługujące na ochronę specjalną i już chronione. Największym spośród nich jest część Parku Krajobrazowego Dolina Słupi wraz z otuliną i obszarem NATURA 2000.

Gmina Czarna Dąbrówka jest gminą typową rolniczo – leśną o szczególnych walorach ekologicznych. Przez obszar gminy przebiega wododział rzek Słupi i Łupawy. W celu ochrony cennych ekologicznie walorów przyrodniczych na terenie gminy stworzono różnego rodzaju formy jej ochrony.

2.3.1. Istniejące rezerwaty przyrody

Zgodnie z art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2013 r. poz. 627) „Rezerwat przyrody obejmuje obszary zachowane w stanie naturalnym lub

**AKTUALIZACJA PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA GMINY CZARNA DĄBRÓWKA**

mało zmienionym, ekosystemy, ostoje i siedliska przyrodnicze, a także siedliska roślin, siedliska zwierząt i siedliska grzybów oraz twory i składniki przyrody nieożywionej, wyróżniające się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, kulturowymi lub walorami krajobrazowymi.” Uznanie za rezerwat przyrody obszarów, o których mowa w art. 13 ust. 1, następuje w drodze rozporządzenia wojewody, które określa jego nazwę, położenie lub przebieg granicy i otulinę, jeżeli została wyznaczona, cele ochrony oraz rodzaj, typ i podtyp rezerwatu przyrody, a także sprawującego nadzór nad rezerwatem.

Na terenie Gminy Czarna Dąbrówka występują dwa rezerwaty przyrody.

„Jeziora Małe i Duże Sitno”

Rezerwat wodno-torfowiskowy o powierzchni 40,66 ha obejmujący obszar dwóch jezior ze stanowiskami rzadkich roślin torfowiskowych będących ostoją wielu gatunków ptaków (żurawie, czapla siwa, gągoł). W jeziorze Sitno Duże występuje min. grązel żółty, a brzegi jego porasta skrzyp bagienny, trzcina, oczeret jeziorny i palka wąskolistna. Jezioro Sitno Małe jest siedliskiem pływacza zwyczajnego, grzebieni białych. Na przyległych torfowiskach występuje rosziczka okrągła - i długolistna, przygielka brunatna, bagnica torfowa.

„Gniazda Orła Bielika”

Rezerwat florystyczno-leśny o powierzchni 10,40 ha obejmujący ochroną starodrzew sosnowy na siedlisku boru bagiennego i boru mieszanego, miejsce lęgowe orła bielika. Drzewostan w tym rezerwacie wykształca się na dwóch typach siedlisk, borze bagiennym i borze mieszanym świeżym. Do najcenniejszych elementów florystycznych rezerwatu należą: bagno zwyczajne, borówka bagienna, modrzewica zwyczajna, widłak jałowcowaty.

2.3.2. Stanowiska dokumentacyjne.

Na podstawie art. 41 ust. 1, 2 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2013 r. poz. 627) „Stanowiskami dokumentacyjnymi są niewyodrębniające się na powierzchni lub możliwe do wyodrębnienia, ważne pod względem naukowym i dydaktycznym, miejsca występowania formacji geologicznych, nagromadzeń skamieniałości lub tworów mineralnych, jaskinie lub schroniska podskalne wraz z namuliskami oraz fragmenty eksploatowanych lub nieczynnych wyrobisk powierzchniowych i podziemnych. (...) Stanowiskami dokumentacyjnymi mogą być także miejsca występowania kopalnych szczątków roślin lub zwierząt.” Ustanowienie stanowiska dokumentacyjnego następuje w drodze rozporządzenia wojewody albo uchwały rady gminy, jeżeli wojewoda nie ustanowił tych form ochrony przyrody.

Na terenie gminy Czarna Dąbrówka znajdują się dwa stanowiska dokumentacyjne.

SD-1 - osady limniczne i bagienna występujące na dnie dwóch zatok jeziora Jasień Północny

SD-2 - fragment strefy brzegowej jeziora Jasień Południowy, na północ od Łupawska. Przedmiotem ochrony są późnoglacialne i holocenijskie osady limniczne i bagienne występujące wzdłuż profilu badawczego poprowadzonego przez terasy jeziorne, dno jeziora i jedną z wysp na jeziorze Jasień Południowy na północ od Łupawska

2.3.3. Park Krajobrazowy „Dolina Słupi”

Zgodnie z art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2013 r. poz. 627) „Park krajobrazowy obejmuje obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania, popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju.” Utworzenie parku krajobrazowego lub powiększenie jego obszaru następuje w drodze rozporządzenia wojewody, które określa jego nazwę, obszar, przebieg granicy i otulinę, jeżeli została wyznaczona, szczególne cele ochrony oraz zakazy właściwe dla danego parku krajobrazowego lub jego części, wynikające z potrzeb jego ochrony. Likwidacja lub zmniejszenie obszaru parku krajobrazowego następuje w drodze rozporządzenia wojewody, po uzgodnieniu z właściwymi miejscowo radami gmin

Na terenie gminy Czarna Dąbrówka położony jest jeden Park Krajobrazowy.

Park Krajobrazowy „Dolina Słupi” położony jest na terenie dwóch powiatów: bytowskiego i słupskiego. Obszar ten zaliczany jest czterech jednostek fizyczno-geograficznych: Równiny Słupskiej, Wysoczyzny Polanowskiej, Pojezierza Kaszubskiego i Pojezierza Bytowskiego. Na terenie powiatu bytowskiego PK „Dolina Słupi” znajduje się w granicach czterech gmin: Czarna Dąbrówka, Borzytuchom, Bytów i Kolczygłowy.

Park został utworzony 9 grudnia 1981 r. w celu ochrony polodowcowego krajobrazu środkowego biegu rzeki Słupi oraz jej dorzecza. Obszar parku ma bardzo urozmaicony krajobraz, ukształtowany przez łądolód skandynawski.

W rzeźbie występują typowe elementy form polodowcowych jak np. jeziora rynnowe, jeziora wytopiskowe, równiny sandrowe oraz wzniesienia moren dennych i czołowych dochodzące do 160 m n.p.m.

Osią hydrograficzną Parku jest rzeka Słupia, przepływająca przez kilka jezior. Pozostałe odcinki rzeki mocno meandrują i zmieniają kilkakrotnie kierunek biegu. Koryto rzeki ma zmienną głębokość i szerokość, a dno jest kamieniste z wieloma głazami, progami i mieliznami.

72 % powierzchni Parku porastają pół naturalne ekosystemy leśne. Są to głównie bory sosnowe, buczyny, grądy dębowo-grabowe, lasy mieszane sosnowo-dębowe, na torfowiskach olszyny bagienne, a w dolinach strumieni łągi olszowo-jesionowe. W drzewostanie gatunkiem dominującym jest sosna, a ponadto: buk, świerk, brzoza, dąb i jesion.

AKTUALIZACJA PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA DLA GMINY CZARNA DĄBRÓWKA

Na terenie Parku żyje bogata fauna, szczególnie leśna. Do najciekawszych gatunków należą:łoś, daniel, borsuk, kuna, gronostaj i wydra. Wśród awifauny występują gatunki zagrożone wyginięciem: orzeł bielik, orlik krzykliwy, kania rdzawa, puchacz, sowa błotna, żuraw, bocian czarny i derkacz.

Park Krajobrazowy "Dolina Słupi" jest największym z 9 parków krajobrazowych istniejących na terenie województwa pomorskiego. Jego powierzchnia wynosi 37 040 ha i wraz z ze swoją otuliną - 83 170 ha, obejmuje obszar środkowego biegu rzeki i jej zlewni od miejscowości Soszyca do drogi Krępa-Łosino. PK "Dolina Słupi" jest parkiem typu dolinnego. Powierzchnia Parku na terenie powiatu bytowskiego wynosi 20 672 ha. Na terenie gminy Czarna Dąbrówka PK „Dolina Słupi” wraz z otuliną obejmuje teren o powierzchni 7.292 ha rozprzestrzenia się w części południowej, zaś w części centralnej gminy występuje otulina Parku.

Na terenie gminy formą ochrony w ramach sieci NATURA 2000 „*specjalny obszar ochrony siedlisk (Dyrektywa Siedliskowa)*” zatwierdzony Decyzją Komisji Europejskiej objęty jest teren:

- doliny rzeki Łupawy od wypływu z jeziora Jasień i Bukowiny pod nazwą DOLINA ŁUPAWY o kodzie PLH220036,
- jezior lobeliowych koło Soszycy składający się z czterech jezior pod nazwą JEZIORA LOBELIOWE KOŁO SOSZYCY o kodzie PLH220039,
- nowy obszar konsultowany przez MŚ obejmuje dorzecze środkowego odcinka rzeki Słupi i jej dopływu rzekę Skotawa pod nazwą DOLINA RZEKI SŁUPI o kodzie PLH220052.

Na terenie gminy formą ochrony w ramach sieci NATURA 2000 „*specjalnej obszar ochrony ptaków (Dyrektywa Ptasia)*”, wyznaczony Rozporządzeniem Ministra Środowiska objęty jest teren:

- dorzecze środkowego odcinka rzeki Słupi i jej dopływu rzekę Skotawę pod nazwą DOLINA SŁUPI o kodzie PLB220002.

2.3.4. Pomniki przyrody

Zgodnie z art. 40 ust. 1 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 92, poz. 880) „Pomnikami przyrody są pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupiska o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów, okazałych rozmiarów drzewa, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyska, skalki, jary, głazy narzutowe oraz jaskinie.” Ustanowienie pomnika przyrody następuje w drodze rozporządzenia wojewody albo uchwały rady gminy, jeżeli wojewoda nie ustanowił tych form ochrony przyrody.

**AKTUALIZACJA PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA GMINY CZARNA DĄBRÓWKA**

W tabeli 2.5. zestawiono istniejące pomniki przyrody na terenie gminy Czarna Dąbrówka.

Tabela 2.5. Istniejące pomniki przyrody na terenie gminy Czarna Dąbrówka.

Lokalizacja	0bw. (cm)	Pomniki przyrody :
1. Mikorowo – skrzyżowanie dróg Mikorowo -Wargowo -Żychlin	653	dąb
2. Leśnictwo Flisów, pododdział 189 a	360, 495	2 buki zwyczajne
3. Leśnictwo Flisów, pododdział 190 j	157	buk zwyczajny
4. Leśnictwo Flisów, pododdział 190 j	410	dąb szypulkowy
5. Leśnictwo Rokitki, pododdział 273 h	570	buk zwyczajny
6. Rokitki, działka nr 156/3	210	cis pospolity
7. Rokitki, działka nr 136/4	270	cis pospolity
8. Rokity, działka nr 199/2	350	lipa drobnolistna
9. Rokitki, działka nr 49	475	dąb szypulkowy
10. Rokity, działka nr 279	350	kasztanowiec biały
11. Jasień, działka nr 263/2 L	500, 360, 330	3 dęby szypulkowe
12. Jerzkowice, przy działkach nr 97/1L, 96 L	(3 x 250), 270, (2 x 330), (2x 340), (2x350), 380, (2x470)	13 lip drobnolistnych
13. Rokity, działka nr 239	305, 301	2 dęby szypulkowe
14. Rokity, działka nr 239	270	dąb szypulkowy

2.3.5. Użytki ekologiczne

Zgodnie z art. 42 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 92, poz. 880) „Użytkami ekologicznymi są zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej - naturalne zbiorniki wodne, śródpolne i śródleśne oczka wodne, kępy drzew i krzewów, bagna, torfowiska, wydmy, płaty nie użytkowanej roślinności, starorzecza, wychodnie skalne, skarpy, kamieńce, siedliska przyrodnicze oraz stanowiska rzadkich lub chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów, ich ostoje oraz miejsca rozmnażania lub miejsca sezonowego przebywania.” Ustanowienie użytku ekologicznego następuje w drodze rozporządzenia wojewody albo uchwały rady gminy, jeżeli wojewoda nie ustanowił tych form ochrony przyrody.

W tabeli 2.6. zestawiono występujące użytki ekologiczne na terenie gminy Czarna Dąbrówka.

Tabela 2.6. Istniejące użytki ekologiczne na terenie gminy Czarna Dąbrówka

Miejscowość	lokalizacja	Powierzchnia [ha]	rodzaj
Karwno	Oddział 15c	10,03	Kompleks leśny z torfowiskiem
Karwno	Oddział 17c	3,10	Torfowisko z brzozą i sosną
Karwno	Oddział 67d	4,11	Bagno w 30% porośnięte brzozą
Karwno	Oddział 82f	3,80	Torfowisko wysokie porośnięte sosną
Flisów	Oddział 213b	2,65	Śródleśne jezioro otoczone torfowiskiem

**AKTUALIZACJA PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA GMINY CZARNA DĄBRÓWKA**

Flisów	Oddział 214b	5,20	Torfowisko wysokie
Święchowo	Oddział 451b	4,84	Śródleśne bagno porośnięte sosną i brzozą
Czarna Dąbrówka	Oddział 394I	2,26	Śródleśne bagno
Czarna Dąbrówka	Oddział 398d	5,15	bagno
Czarna Dąbrówka	Oddział 404b, 404h	7,94 2,12	Bagno Śródleśne jezioro
Kleszczyniec	Oddział 413b	9,75	Torfowisko
Nożyno	Oddział 514f	2,58	Torfowisko
Flisów 1	Oddział 192 d	1,93	Torfowisko
Flisów 2	Oddział 236 c	1,93	Torfowisko

2.3.6. Zabytkowe parki wiejskie i zespoły parkowo – pałacowe.

W tabeli 2.7. zestawiono istniejące parki wiejskie na terenie gminy Czarna Dąbrówka.

Tabela 2.7. Istniejące parki wiejskie na terenie gminy Czarna Dąbrówka

miejsowość	lokalizacja	Powierzchnia [ha]
Jasień	Działka nr 5/6	3,54
Kartkowo	Działka nr 1/7	2,91
Kozin	Działka nr 6/2	1,79
Jerzkowice	Działka nr 110/39P	1/49
Karwno	Działka nr 288/26	0,98
Mikorowo	Działka nr 15/4 P	4,15
Mydlita	Działka nr 9/15P	2,67
Nożyno	Działka nr 8/2 P	1,70
Podkomorzyce	Działka nr 7/17	3,34
Kozy	Działka nr 606	0,94

2.3.7. Obszar chronionego krajobrazu

Zgodnie z art. 23. ust. 1 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2013 r. poz. 627) „Obszar chronionego krajobrazu obejmuje tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem lub pełnioną funkcją korytarzy ekologicznych.” Wyznaczenie obszaru chronionego krajobrazu następuje w drodze rozporządzenia wojewody, które określa jego nazwę, położenie, obszar, sprawującego nadzór, ustalenia dotyczące czynnej ochrony ekosystemów oraz zakazy właściwe dla danego obszaru chronionego krajobrazu lub jego części wybrane spośród zakazów wymienionych w art. 24 ust. 1, wynikające z potrzeb jego ochrony. Likwidacja lub zmiana granic obszaru chronionego krajobrazu następuje w drodze rozporządzenia wojewody, po zaopiniowaniu przez wojewódzką radę ochrony przyrody oraz właściwe miejscowo rady gmin.

Na terenie gminy Czarna Dąbrówka nie występują obszary chronionego krajobrazu.

2.3.8. Zespoły krajobrazowo – przyrodnicze.

AKTUALIZACJA PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA DLA GMINY CZARNA DĄBRÓWKA

Zgodnie z art. 43 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2013 poz. 627) „Zespołami przyrodniczo-krajobrazowymi są fragmenty krajobrazu naturalnego i kulturowego zasługujące na ochronę ze względu na ich walory widokowe lub estetyczne.” Ustanowienie zespołu przyrodniczo-krajobrazowego następuje w drodze rozporządzenia wojewody albo uchwały rady gminy, jeżeli wojewoda nie ustanowił tych form ochrony przyrody. Na terenie Gminy Czarna Dąbrówka nie występują zespoły krajobrazowo – przyrodnicze.

2.4. Projektowane obszary ograniczonego użytkowania na terenie gminy Czarna Dąbrówka

2.4.1. Projektowane rezerваты przyrody

Na terenie gminy Czarna Dąbrówka są projektowane dwa rezerваты przyrody:

1. Jezioro Czarne

Rezerwat wodno - torfowiskowo-leśny, który ma objąć ochroną jezioro lobeliowe z przylegającym od południowego wschodu torfowiskiem wysokim i kompleksem borów sosnowych; celem ochrony jest zachowanie roślinności lobeliowej jeziora oraz zbiorowisk torfowisk

2. Cztery Jeziora planowane zostały objęte formą ochrony w ramach sieci NATURA 2000 „specjalny obszar ochrony siedlisk (Dyrektywa Siedliskowa)” zatwierdzony Decyzją Komisji Europejskiej objęty teren to: Rezerwat wodno -torfowiskowo-leśny, który obejmuje ochroną jeziora Modre, Obrowo Małe, Pomysko i Pomysk Mały oraz ich okolice; celem ochrony jest zachowanie roślinności lobeliowej jezior, torfowiska wysokiego, boru bagiennego i starodrzewia sosnowego oraz licznych stanowisk roślin rzadkich i chronionych przede wszystkim miejsc bytowania i rozrodu fauny zbiorowisk torfowisk.

2.4.2. Projektowane Zespoły Przyrodniczo – Krajobrazowe Jezioro Jasień zostały objęte

formą ochrony w ramach sieci NATURA 2000 „specjalnej obszar ochrony ptaków (Dyrektywa Ptasia) pod nazwą DOLINA SŁUPI o kodzie PLB220002. wyznaczony Rozporządzeniem Ministra Środowiska objęty jest teren obejmujący rynną Jeziora Jasień, miejscowość Jasień, towarzyszący im kompleks leśny i trzy jeziora położone na południe od Jeziora Jasień. Ochronie mają podlegają walory przyrodnicze, krajobrazowe i kulturowe. Wyspy na jeziorze (8 wysp) są cennym lęgowiskiem ptaków wodnych – znajdują się tu: największe w kraju lęgowisko trzcina nurogęsi, największe na Pomorzu centrum gniazdowania gągoła, jedno z największych w skali regionu lęgowisk czernicy, stabilne, stosunkowo licznie zajmowane miejsce lęgów brodzca piskliwego, ponadto potencjalne miejsce lęgów kormorana, bezpieczne lęgowisko wielu gatunków ptaków niezwiązanych ze środowiskiem wodnym, w tym dziuplaków, które wykazują tu szczególnie wysokie, w zestawieniu z lądowymi terenami leśnymi, zagęszczenie par lęgowych (np.

**AKTUALIZACJA PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA GMINY CZARNA DĄBRÓWKA**

szpak, sikora uboga i inne); do najcenniejszych dziuplaków stwierdzonych na wyspach należą: mucholówka mała, mucholówka szara i dzięciol zielony.

3. Standardy, jakości środowiska i tendencje jego przeobrażania.

Celem polityki ekologicznej państwa jest takie gospodarowanie środowiskiem, które zapewni zachowanie tego środowiska w stanie odpowiadającym potrzebom zdrowotnym i bytowym człowieka, również w przyszłości. Cel ten przekłada się na działalność polegającą na likwidacji i zapobieganiu negatywnym skutkom działalności gospodarczej oraz na racjonalnym wykorzystaniu zasobów przyrodniczych (gospodarka wodna, leśnictwo, rolnictwo), surowcowych i terenowych (planowanie przestrzenne).

Realizując powyższy cel w gminie Czarna Dąbrówka należy podjąć działania w zakresie poprawy, jakości środowiska, a w szczególności czystości wód powierzchniowych, a także zachowania stanu środowiska przyrodniczego. W tym celu w punkcie 2.2. niniejszego opracowania został przedstawiony aktualny stan środowiska w gminie Czarna Dąbrówka. Na jego podstawie można stwierdzić, że:

- stan powietrza atmosferycznego na podstawie badań prowadzonych przez Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska w Gdańsku w latach 1998- 2013 w odniesieniu do zawartości dwutlenku azotu i dwutlenku siarki jest dobry (20 - 25 % dopuszczalnej normy), trzeci z badanych wskaźników – opad pyłu ma tendencje wzrostowe, ale nie przekracza dopuszczalnych norm,
- stan powietrza atmosferycznego pod względem hałasu, jak również promieniowania pól elektromagnetycznych również nie stanowił zagrożenia,
- czystość jezior – z pośród 26 jezior znajdujących się na terenie gminy Czarna Dąbrówka 9 z nich było objętych monitoringiem, z czego:
 - 6 jezior było w III klasie czystości
 - 2 jeziora były w II klasie czystości
 - 1 jezioro było I klasie czystości
- stan wód podziemnych - na terenie Głównego Zbiornika Wód Podziemnych Nr 115 stwierdzono występowanie wód bardzo czystych klasy I a, wody klasy I b - b. czyste dominują na terenie całego zbiornika, poza tym występują też wody klasy średniej I c, punktowo Id oraz wody klasy II (złej, jakości).

W tabeli 3.1. zestawiono listę prawdopodobnych źródeł przeobrażeń środowiska przyrodniczego w gminie Czarna Dąbrówka.

Tabela 3.1. Lista źródeł przeobrażeń środowiska naturalnego w gminie Czarna Dąbrówka.

Lp.	Komponenty środowiska	Formy oddziaływania na
-----	-----------------------	------------------------

**AKTUALIZACJA PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA GMINY CZARNA DABRÓWKA**

	ulegające przeobrażeniu	środowisko
1	Podłoże geologiczne i rzeźba terenu	Eksploracja dzikich wyrobisk żwiru i piasku
2	Powietrze atmosferyczne	„niska emisja” zanieczyszczeń
3	Wody powierzchniowe	- niski stopień skanalizowania gminy, - duża liczba zbiorników bezodpływowych o niewiadomej, jakości, - nieprawidłowe składowanie obornika
4	Wody podziemne	- możliwość przenikania odcieków ze zbiorników bezodpływowych o niewiadomej, jakości, - przenikanie gnojowicy w wyniku nieprawidłowego składowanie obornika
5	gleby	nieprawidłowo prowadzona gospodarka rolna

4. Podstawowe kierunki i zakres działań w ochronie środowiska.

W II Polityce ekologicznej państwa, przyjętej przez Radę Ministrów w czerwcu 2000 r., a następnie przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej w sierpniu 2001 r., ustalone zostały następujące ważniejsze limity krajowe, związane z racjonalnym wykorzystaniem zasobów naturalnych i poprawą stanu środowiska:

- zmniejszenie wodochłonności produkcji o 50% w stosunku do stanu w 1990 r. (w przeliczeniu na PKB i wartość sprzedaną w przemyśle);
- ograniczenie materiałochłonności produkcji o 50% w stosunku do 1990 r. w taki sposób, aby uzyskać, co najmniej średnie wielkości dla państw OECD (w przeliczeniu na jednostkę produkcji, wartość produkcji lub PKB);
- ograniczenie zużycia energii o 50% w stosunku do 1990 r. i 25% w stosunku do 2000 r. również w przeliczeniu na jednostkę produkcji, wartość produkcji lub PKB);
- dwukrotne zwiększenie udziału odzyskiwanych i ponownie wykorzystywanych w procesach produkcyjnych odpadów przemysłowych w porównaniu ze stanem z 1990 r.;
- odzyskanie i powtórne wykorzystanie, co najmniej 50% papieru i szkła z odpadów komunalnych;
- pełna (100%) likwidacja zrzutów ścieków nieoczyszczonych z miast i zakładów przemysłowych;
- zmniejszenie ładunku zanieczyszczeń odprowadzanych do wód powierzchniowych, w

**AKTUALIZACJA PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA GMINY CZARNA DĄBRÓWKA**

stosunku do stanu z 1990 r., z przemysłu o 50%, z gospodarki komunalnej (na terenie miast i osiedli wiejskich) o 30% i ze spływu powierzchniowego – również o 30%;

- ograniczenie emisji pyłów o 75%, dwutlenku siarki o 56%, tlenków azotu o 31%, niemetanowych lotnych związków organicznych o 4% i amoniaku o 8% w stosunku do stanu w 1990 r.;

Stan środowiska w gminie Czarna Dąbrówka mieści się w krajowych średnich standardach, jakości dla terenów nieprzemysłowych, **cele programu ochrony środowiska** dla tego obszaru koncentrować się powinny, zatem na zachowaniu i podwyższeniu, jakości środowiska, w szczególności w zakresie poprawy czystości wód, zachowania stanu przyrody, zmniejszenia emisji zanieczyszczeń do powietrza i uszczelnieniu systemów gospodarki odpadami.

4.1. Cele ekologiczne na lata 2014 – 2017 z perspektywą do 2021.

4.1.1. Ochrona wód

CEL:

Poprawa, jakości wód powierzchniowych i ochrona, jakości wód podziemnych.

Jeziora są dynamicznymi ekosystemami zmieniającymi się w czasie. Proces starzenia się (sukcesji) jezior jest zjawiskiem naturalnym znacznie rozciągniętym w czasie. Sukcesja antropogenna wywołana działalnością człowieka proces ten znacznie przyspiesza. Jeziora zajmując najniższe miejsca w terenie stają się "pułapką" dla różnych substancji, które wciąż spływają ze zlewni wraz z opadami lub ściekami. W zależności od rodzaju tych substancji jeziora mogą przejąć różną sukcesję. Jeżeli do jeziora dopływa znaczna ilość substancji biogenych - mamy do czynienia z eutrofizacją.

Związki azotu i fosforu będąc naturalnym nawozem powodują szybki wzrost produkcji pierwotnej, masowy rozwój glonów i innych roślin. Pojawiają się tzw. zakwity, woda przybiera barwę zieloną, brunatną w zależności od gatunku glonu. Rozwijające się rośliny są bazą pokarmową dla odżywiających się nimi zwierząt, te zaś zjadane są przez inne zwierzęta stojące wyżej w piramidzie troficznej. Konsekwencją masowego rozwoju glonów - które nie mogą być w takich ilościach wykorzystywane przez konsumentów - jest nieuniknione ich obumieranie. Wzrost produktywności w wodach doprowadza do wzrostu procesu rozkładu martwej materii organicznej i w konsekwencji, do szybkiego wyczerpania się tlenu z wody. Rozpoczynają się procesy rozkładu beztlenowego, którego efektem jest pojawienie się siarkowodoru, metanu i innych trujących gazów, powodujących śmierć wszystkich organizmów tlenowych. Jeziora silnie zeutrofizowane tzw. hypertroficzne to zbiorniki, w których dochodzi do masowych śnięć ryb. Woda jest nasycona produktami rozkładu materii organicznej, wydziela się charakterystyczny fetor siarkowodoru. Odkładające się szybko pokłady mulów i rozwijająca się masowo roślinność

**AKTUALIZACJA PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA GMINY CZARNA DĄBRÓWKA**

powodują szybkie wypływanie się takiego jeziora i jego zarastanie, a w konsekwencji - lodowacenie. Eutrofizacją są szczególnie zagrożone jeziora, do których bezpośrednio dostają się ścieki.

Zadania służące realizacji celu:

1. poprawa parametrów, jakości ścieków odprowadzanych z oczyszczalni gminnych do wód powierzchniowych,
2. rozbudowa sieci kanalizacyjnej i wodociągowej na terenie całej gminy,
3. modernizacja istniejącej oczyszczalni w Podkomorzycach,
4. inwentaryzacja zbiorników bezodpływowych,
5. kontrola sposobu składowania nawozów i obornika na terenie gospodarstw rolnych,
6. nadzór nad wydawanymi decyzjami lokalizacyjnymi w zakresie gospodarki wodno – kanalizacyjnej, a w szczególności inwestycji lokalizowanych na terenie GZWP 115 i 117.

W dniu 15.09.2014 r. oddano do eksploatacji zmodernizowaną i rozbudowaną do przepustowości 160 m³/dobę oczyszczalnię ścieków w Jasieniu.

Potrzeby w tym zakresie rozbudowy sieci kanalizacyjnej przedstawiono w tabeli 4.1. zaś w tabeli 4.2. przedstawiono zakres rozbudowy oczyszczalni ścieków w Podkomorzycach.

Tabela 4.1. Rozbudowa sieci kanalizacyjnej

Lp	Miejscowości na terenie gminy z podłączeniem do oczyszczalni ścieków w Podkomorzycach	Projektowana długość km w latach			Nakłady tys. zł.		
		20015-2017	2018- 2021	razem	20015-2017	2018- 2021	razem
1.	Rokity; Zawiaty	16	14	30	4 000	3 500	7 500

Tabela 4.2. Rozbudowa oczyszczalni ścieków

Lp	Gmina	Lokalizacja	wydajność m ³ /dobę	liczba obsl. mieszkańców	Lata realizacji	Nakłady mln.zł ¹
1.	Czarna Dąbrówka	Podkomorzycy	600	4800	2015-2016	6,5

Tabela 4.3. Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków

Lp	Gmina	Lokalizacja	20015-2018	2018- 2021	Lata realizacji	Nakłady w tys. zł
2.	Czarna Dąbrówka	budowa przydomowych oczyszczalni ścieków na terenach o zabudowie rozproszonej	100 szt.	50 szt.	2015 – 2018	2.700

4.1.2. Ochrona powietrza

**AKTUALIZACJA PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA GMINY CZARNA DĄBRÓWKA**

Ochrona powietrza przed zanieczyszczeniami jest jednym z ważniejszych kierunków działań w ochronie środowiska. Polityka państwa w zakresie ochrony powietrza przed zanieczyszczeniami charakteryzuje się:

- promowaniem zasady ograniczania zanieczyszczeń u źródła, poprzez zmiany nośników energii (ze szczególnym uwzględnieniem źródeł energii odnawialnej), stosowanie czystszych surowców i technologii oraz minimalizację zużycia energii i surowców;
- normowaniem emisji zanieczyszczeń z przemysłu, energetyki i transportu;
- wprowadzaniem norm produktowych.

CEL:

Utrzymanie dobrej, jakości powietrza na obszarze gminy.
--

Dla stanu powietrza atmosferycznego istotne znaczenie ma emisja NO_x oraz metali ciężkich. Duże znaczenie ma również tzw. emisja wtórna z powierzchni dróg, która zależy w dużej mierze od warunków meteorologicznych. Gmina Czarna Dąbrówka posiada charakter rolniczy. Nie występuje tu wielki przemysł.

- Źródłem emisji przemysłowej mogą być głównie małe zakłady produkcyjne i usługowe zlokalizowane na terenie gminy.
- Komunikacja jest źródłem emisji benzenu, benzo(a)piranu, toluenu i ksyleny. Na wielkość tych zanieczyszczeń wpływa stan techniczny samochodów, stopień zużycia substancji katalitycznych oraz jakość stosowanych paliw. Gwałtowny rozwój transportu, przejawiający się wzrostem ilości samochodów na drogach oraz aktualny stan infrastruktury dróg może spowodować, iż transport będzie uciążliwy dla środowiska naturalnego.

Zadania służące realizacji celu:

1. Ograniczenie niskiej emisji z gospodarki komunalnej, poprzez opracowanie planu gospodarki niskoemisyjnej o końca 2015 r. z sukcesywnym wprowadzaniem zaleceń w nim zawartych do końca 2021 r.
2. Zrównoważone i racjonalne gospodarowanie energią w gminie
 - 2.1. Dokonanie przeglądu budynków użyteczności publicznej na terenie gminy w celu oceny możliwości przeprowadzenia działań modernizacyjnych (ocieplenia, wymiana lub naprawa stolarki okiennej i drzwiowej, usprawnienie sieci wewnętrznej centralnego ogrzewania).

**AKTUALIZACJA PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA GMINY CZARNA DABRÓWKA**

- 2.2. Wykonanie działań modernizacyjnych w gminnych obiektach i budynkach użyteczności publicznej.
3. Zmniejszenie energochłonności procesów wytwórczych, świadczenia usług oraz konsumpcji:
 - 3.1. Dokonanie przeglądu obiektów i budynków użyteczności publicznej znajdujących się na terenie gminy w celu oceny możliwości zastosowania w nich energooszczędnych urządzeń i oświetlenia.
 - 3.2. Wykonanie modernizacji w gminnych obiektach i budynkach użyteczności publicznej w celu uzyskania oszczędności energii.
 - 3.3. Wymiana oświetlenia ulicznego na energooszczędne.
 - 3.4. Dokonanie przeglądu źródeł i sieci przesyłu ciepła mającego na celu ocenę możliwości ich modernizacji.
4. Wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych
 - 4.1. Oszacowanie zasobów odnawialnych źródeł energii w gminie.
 - 4.2. Wyznaczenie i uwzględnienie w planach zagospodarowania przestrzennego obszarów preferowanych do rozwijania infrastruktury energetycznej opartej na źródłach odnawialnych.
 - 4.3. Dokonanie oceny możliwości wykorzystania gruntów o klasie VI i V pod uprawę roślin energetycznych.
 - 4.4. Dokonanie przeglądu budynków użyteczności publicznej w celu oceny możliwości wymiany kotłowni na kotłownie wykorzystujące biopaliwa.
 - 4.5. Wymiana w budynkach użyteczności publicznej kotłowni na kotłownię na biopaliwa.
5. Wspieranie przedsięwzięć dotyczących korzystania z ekologicznych źródeł energii w gospodarstwach indywidualnych.
 - 5.1. Prowadzenie akcji uświadamiających korzyści z wykorzystania odnawialnych źródeł energii, a także informujących o możliwościach skorzystania z pomocy finansowej oraz technicznej.
 - 5.2. Stworzenie systemu zachęt do budowy i modernizacji kotłowni wykorzystujących paliwa „przyjazne” środowisku.

4.1.3. Ochrona gleb.

CEL:

Zachowanie wysokich walorów ekologicznych obszarów rolniczych
--

Grunty wyłączone z użytkowania rolniczego, gleby o najniższych klasach przydatności rolniczej, a także gleby zdegradowane będą zalesiane lub zagospodarowywane poprzez przeznaczenie ich na plantacje choinek, szkółki roślin ozdobnych, itp.

AKTUALIZACJA PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA DLA GMINY CZARNA DABRÓWKA

Istotnym kierunkiem działań w rolnictwie będzie wdrażanie i upowszechnianie **Kodeksu Dobrej Praktyki Rolniczej (KDPR)**. W tym względzie ważna będzie działalność Wojewódzkiego Centrum Edukacji i Informacji Ekologicznej i Wojewódzkiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego, jako koordynatora działań edukacyjnych: np. prowadzenie w mediach systematycznych wykładów na temat zasad KDPR, oraz innych działań popularyzujących dobrą praktykę rolniczą. Ponadto należy pokreślić potrzebę szerszego wprowadzenia problematyki ochrony gleb, dobrych praktyk rolniczych i rolnictwa ekologicznego.

W latach 2004 – 2010 wiele gospodarstw zmieniło metodę swej produkcji w kierunku rolnictwa ekologicznego, które ma większą szansę zbytu swoich produktów w krajach UE, niż gospodarstwa stosujące znaczne ilości nawozów i środków ochrony roślin.

Dotyczy to szczególnie małych i średnich gospodarstw rolnych. Pomorską specjalnością, a zarazem szansą eksportową mogą być produkowane metodami ekologicznymi warzywa, owoce (w tym owoce jagodowe).

Rolnicy zajmujący się produktami ekologicznymi powinni tworzyć grupy producenckie, gdzie będzie się produkować żywność o jednakowych parametrach. Aby wspomóc rozwój tej, wciąż niezbyt popularnej formy rolnictwa, musi być zorganizowana sieć dystrybucji zdrowej żywności, a także rozwój przemysłu rolno-spożywczego w oparciu o lokalną bazę surowcową.

Zadania służące realizacji celu:

1. Zachowanie śródpolnych zadrzewień, zakrzaczeń, kompleksów leśnych i nieużytków podmokłych, jako ważnych elementów funkcjonalnych struktury ekologicznej i obiektów warunkujących utrzymanie odpowiedniego poziomu wód gruntowych na obszarach rolniczych.
2. Zalesianie gruntów nieprzydatnych do produkcji rolniczej lub zdegradowanych.
3. Utrzymanie i odbudowa urządzeń melioracyjnych, zapewniających odpowiedni poziom wód gruntowych i zabezpieczających użytki rolne przed okresowymi przesuszeniami lub zalaniem.
4. Wdrażanie i upowszechnianie zasad dobrej praktyki rolniczej (KDPR).
5. Wspieranie i promowanie rolnictwa ekologicznego.
6. Zakazanie lub ograniczenie stosowania środków ochrony roślin stwarzających zagrożenie dla zdrowia ludzi, zwierząt lub dla środowiska.

4.1.4. Ochrona zasobów kopalin

W ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska regulacje dotyczące ochrony kopalin zapewniają ochronę złóż kopalin polegającą na racjonalnym gospodarowaniu ich zasobami oraz kompleksowym wykorzystaniu kopalin, w tym kopalin towarzyszących.

**AKTUALIZACJA PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA GMINY CZARNA DABRÓWKA**

W związku z przewidywanym rozwojem budownictwa, w tym drogowego, można przewidywać, że w najbliższych latach wzrośnie zapotrzebowanie na kruszywa naturalne, co znajdzie wyraz w zwiększonym zainteresowaniu uzyskaniem koncesji na poszukiwanie oraz eksploatację złóż tego surowca.

Obowiązek likwidacji wyrobisk jak i ich rekultywacji ciąży na przedsiębiorcy górniczym w terminie nieprzekraczającym 5 lat od zakończenia działalności wydobywczej. W przypadku zdarzeń zaszłych, gdy nie jest możliwe wskazanie przedsiębiorcy albo jego następcy prawnego.

CEL:

Efektywne wykorzystywanie eksploatowanych złóż oraz ochrona zasobów złóż niezagospodarowanych (nieeksploatowanych)

Zadania służące realizacji celu:

1. Uwzględnienie w studiach uwarunkowań i planach zagospodarowania przestrzennego wszystkich znanych złóż w granicach ich udokumentowania wraz z zapisami o ochronie ich obszarów przed trwałym zainwestowaniem.
2. Rekultywacja terenów poeksploatacyjnych

4.1.5. Ochrona różnorodności przyrodniczej.

Podstawa prawna:

- ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2013 r. poz. 627),
- ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2013 r. poz. 1232)

Zgodnie z art. 2. ust. 1, 2 ustawy o ochronie przyrody „Ochrona przyrody, w rozumieniu ustawy, polega na zachowaniu, zrównoważonym użytkowaniu oraz odnawianiu zasobów, tworów i składników przyrody:

- 1) dziko występujących roślin, zwierząt i grzybów;
- 2) roślin, zwierząt i grzybów objętych ochroną gatunkową;
- 3) zwierząt prowadzących wędrowny tryb życia;
- 4) siedlisk przyrodniczych;
- 5) siedlisk zagrożonych wyginięciem, rzadkich i chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów;
- 6) tworów przyrody żywej i nieożywionej oraz kopalnych szczątków roślin i zwierząt;
- 7) krajobrazu;
- 8) zieleni w miastach i wsiach;
- 9) zadrzewień.

**AKTUALIZACJA PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA GMINY CZARNA DĄBRÓWKA**

Celem ochrony przyrody jest:

- 1) utrzymanie procesów ekologicznych i stabilności ekosystemów;
- 2) zachowanie różnorodności biologicznej;
- 3) zachowanie dziedzictwa geologicznego i paleontologicznego;
- 4) zapewnienie ciągłości istnienia gatunków roślin, zwierząt i grzybów, wraz z ich siedliskami, przez ich utrzymywanie lub przywracanie do właściwego stanu ochrony;
- 5) ochrona walorów krajobrazowych, zieleni w miastach i wsiach oraz zadrzewień;
- 6) utrzymywanie lub przywracanie do właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych, a także pozostałych zasobów, tworów i składników przyrody;
- 7) kształtowanie właściwych postaw człowieka wobec przyrody przez edukację, informowanie i promocję w dziedzinie ochrony przyrody.”

CEL :

Ochrona i wzrost różnorodności biologicznej i krajobrazowej oraz doskonalenie systemu obszarów chronionych.

Powyższy cel będzie realizowany poprzez skupienie się na ochronie najcenniejszych siedlisk oraz gatunków flory i fauny gminy Czarna Dąbrówka, zwłaszcza z uwzględnieniem kryteriów Europejskiej sieci ekologicznej NATURA 2000.

Zadania służące realizacji celu:

1. Wprowadzenie skutecznej ochrony ekosystemów wodno-blotnych - wzmocnienie ochrony jezior lobeliowych. dolin rzecznych oraz innych cennych form ochrony przyrody:
 - 1.1. Rozpoznanie rodzaju i stopnia zagrożenia jezior bezodpływowych w gminie, ze szczególnym uwzględnieniem zachowanych jezior lobeliowych.
 - 1.2. Przygotowanie i wdrażanie planu działań na rzecz ratowania i ochrony jezior lobeliowych – utrzymywanie strefy ochronnej do 100 m wokół jeziora.
 - 1.3. Przeanalizowanie sytuacji prawnej ekosystemów wodno-blotnych na terenie gminy pod kątem możliwości wprowadzenia różnych form ich ochrony (użytek ekologiczny, rezerwat przyrody).
 - 1.4. Utworzenie nowych form ochrony przyrody.
2. Zwiększenie powierzchni terenów objętych ochroną prawną oraz wzmocnienie ciągłości i spójności przestrzennej systemu obszarów chronionych w granicach gminy i w **szczególności - uwzględnienie** koncepcji systemu europejskiej sieci obszarów chronionych NATURA 2000.

**AKTUALIZACJA PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA GMINY CZARNA DABRÓWKA**

- 2.1. Opracowanie przeglądu istniejących i planowanych terenów chronionych (takich, jak np. użytki ekologiczne i rezerваты przyrody i innych), co, do których istnieje potrzeba umieszczenia ich w planach zagospodarowania przestrzennego oraz w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.
- 2.2. Promowanie racjonalnych sposobów turystycznego udostępniania terenów parków krajobrazowych (preferencja dla turystyki kwalifikowanej i specjalistycznej - w tym przyrodoznawczej).

4.2 Przedsięwzięcia priorytetowe.

Priorytetowe, w rozumieniu przyjętej misji rozwoju gospodarczego i społecznego gminy są przedsięwzięcia związane z poprawą jakości środowiska:

- w zakresie standardu, jakości wód powierzchniowych,
- w zakresie utrzymania stanu przyrody i różnorodności biologicznej

temu celowi służyć będą przedsięwzięcia budowy sieci kanalizacyjnych, rozbudowa z modernizacją oczyszczalni ścieków Podkomorzyce. Są to przedsięwzięcia i zadania krótko- i średniookresowe, których realizacja powinna się koncentrować w latach do 2015, a nie przekroczyć roku 2021.

Priorytetowym przedsięwzięciem długookresowym będzie likwidacja niskich emisji poprzez zastąpienie paliw stałych w siedliskach ludzi gazem ziemnym oraz zwiększenie wykorzystania do potrzeb mieszkalnictwa energii elektrycznej, co będzie wymagało znacznych nakładów.

**AKTUALIZACJA PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA GMINY CZARNA DĄBRÓWKA**

5. Harmonogram realizacji celów.

5.1. Ochrona wód

L.p.	Zadanie	Opis przedsięwzięcia	Termin realizacji	Instytucja odpowiedzialna	Koszt realizacji tys. zł.	Źródła finansowania
1	rozbudowa sieci kanalizacyjnej i wodociągowej na terenie całej gminy	Budowa sieci głównej (bez przyłącz) do oczyszczalni ścieków 16 km	2015-2018	Gmina	4.000	środki własne gminy i środki pozabudżetowe
		Budowa sieci głównej (bez przyłącz) do oczyszczalni ścieków 14 km	2015-2021	Gmina	3.000	środki własne gminy i środki pozabudżetowe
2.	poprawa parametrów jakości ścieków odprowadzanych z oczyszczalni gminnych do wód powierzchniowych,	Modernizacja i rozbudowa istniejącej oczyszczalni ścieków w Czarnej Dąbrówce	2004-2010	Gmina	6.500	środki własne gminy i środki pozabudżetowe
3	inwentaryzacja zbiorników bezodpływowych	Zadanie ma na celu wyeliminowanie nieszczelnych zbiorników bezodpływowych	Zadanie ciągle	Gmina	Bezinwestycyjna	-
4.	kontrola sposobu składowania nawozów i obornika na terenie gospodarstw rolnych	Eliminacja odcieków z nieprawidłowo składowanego obornika i nawozów	Zadanie ciągle	Gmina	Bezinwestycyjna	-
5.	nadzór nad wydawanymi decyzjami lokalizacyjnymi w zakresie gospodarki wodno – kanalizacyjnej, a w szczególności inwestycji lokalizowanych na terenie GZWP 115 i 117.	Nadzór na lokalizacją przed inwestycji mogących mieć wpływ na jakość wód podziemnych	Zadanie ciągle	Gmina	Bezinwestycyjna	-

**AKTUALIZACJA PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA GMINY CZARNA DABRÓWKA**

5.2. Ochrona powietrza

L.p.	Zadanie	Opis przedsięwzięcia	Termin realizacji	Instytucja odpowiedzialna	Koszt realizacji tys. zł	Źródła finansowania
1.	Ograniczenie niskiej emisji z gospodarki komunalnej	Uświadomienie społeczności o możliwości wykorzystania paliw przyjaznych środowisku oraz szkodliwego oddziaływania na życie i zdrowie ludzi opracowanie planu gospodarki niskoemisyjnej	2015-2021	Gmina	50	Własne środki gminy i środki pozabudżetowe
2	Zrównoważone i racjonalne gospodarowanie energią w gminie	Dokonanie przeglądu budynków użyteczności publicznej na terenie gminy w celu oceny możliwości przeprowadzenia działań modernizacyjnych (ocieplenia, wymiana lub naprawa stolarki okiennej i drzwiowej, usprawnienie sieci wewnętrznej centralnego ogrzewania).	2015 - 2016	Gmina	10	Własne środki gminy
		Wykonanie działań termomodernizacyjnych w gminnych obiektach i budynkach użyteczności publicznej.	2015-2017	Gmina	100 jeden budynek	Własne środki gminy i środki pozabudżetowe

**AKTUALIZACJA PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA GMINY CZARNA DABRÓWKA**

3	Zmniejszenie energochłonności procesów wytwórczych, świadczenia usług oraz konsumpcji:	Dokonanie przeglądu obiektów i budynków użyteczności publicznej znajdujących się na terenie gminy w celu oceny możliwości zastosowania w nich energooszczędnych urządzeń i oświetlenia, ogrzewania	2015	Gmina	50	Własne środki gminy
		Wykonanie modernizacji w gminnych obiektach i budynkach użyteczności publicznej w celu uzyskania oszczędności energii.	2015-2018	Gmina	20/budynek	Własne środki gminy i środki pozabudżetowe
		Dokonanie przeglądu źródeł i sieci przesyłu ciepła mającego na celu ocenę możliwości ich modernizacji.	2016	Właściciel źródła ciepła gmina	5	Środki własne gminy Środki własne właściciela
4	Wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych	Oszacowanie zasobów odnawialnych źródeł energii w gminie	2016	Gmina	5	Środki własne
		Wyznaczenie i uwzględnienie w planach zagospodarowania przestrzennego obszarów preferowanych do rozwijania infrastruktury energetycznej opartej na źródłach odnawialnych.	2015 - 2016	Gmina	3	Środki własne
		Dokonanie oceny możliwości wykorzystania gruntów o klasie VI i V pod uprawę roślin energetycznych.	2015 - 2016	Gmina	5	Środki własne
		Dokonanie przeglądu budynków użyteczności publicznej w celu oceny możliwości dokonania wymiany kotłowni na kotłownie wykorzystujące biopaliwa z szacunkowym kosztem	2015	Gmina	10	środki własne gminy

**AKTUALIZACJA PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA GMINY CZARNA DABRÓWKA**

		Wymiana w budynkach użyteczności publicznej kotłowni na kotłownię na biopaliwa	2016-2017	Gmina	70/budynek	Środki własne gminy Własne środki gminy i środki pozabudżetowe
5	Wspieranie przedsięwzięć dotyczących korzystania z ekologicznych źródeł energii w gospodarstwach indywidualnych.	Prowadzenie akcji uświadamiających korzyści z wykorzystania odnawialnych źródeł energii, a także informujących o możliwościach skorzystania z pomocy finansowej oraz technicznej.	Zadanie ciągłe	Gmina	2/rok	Środki własne gminy
		Stworzenie systemu zachęt do budowy i modernizacji kotłowni wykorzystujących paliwa „przyjazne” środowisku.	Zadanie ciągłe	Gmina	4/rok	Środki własne gminy

5.3. Ochrona gleb

Lp.	Zadanie	Opis przedsięwzięcia	Termin realizacji	Instytucja odpowiedzialna	Koszt realizacji tys. zł	Źródło finansowania
1.	Zachowanie śródpolnych zadrzewień, zakrzaczeń, kompleksów leśnych i nieużytków podmokłych jako ważnych elementów funkcjonalnych struktury ekologicznej i obiektów warunkujących utrzymanie odpowiedniego poziomu wód gruntowych na	Zadanie to ma na celu wdrożenie zasad ochrony różnorodności biologicznej na terenach użytkowanych rolniczo oraz zwiększenie ich potencjału przyrodniczego	Zadanie ciągłe	Gmina Właściciel gruntu	zadanie bezinwestycyjne	zadanie bezinwestycyjne

**AKTUALIZACJA PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA GMINY CZARNA DABRÓWKA**

	obszarach rolniczych.					
2	Zalesianie gruntów nieprzydatnych do produkcji rolniczej lub zdegradowanych	Zadanie ma na celu eliminację gruntów odlogowanych i zwiększenie zasobów leśnych	Zadanie ciągle	Gmina Nadleśnictwa Właściciel gruntu	10/rocznie	WFOŚiGW ARiMR
3	Utrzymanie i odbudowa urządzeń melioracyjnych	Realizacja zadania ma na celu zmniejszenie prawdopodobieństwa wystąpienia powodzi i ciągłego zalewania łąk	Zadanie ciągle	Gmina Właściciel gruntu		Środki własne właściciela gruntu
4	Wdrażanie i upowszechnianie zasad dobrej praktyki rolniczej	Uświadomienie rolników pozwoli na wprowadzenia dobrych praktyk rolniczych i rolnictwa ekologicznego oraz przyczyni się do ochrony gleb	Zadanie ciągle	Gmina WODR	2/rok	Środki własne gminy WODR
5	Wspieranie i promowanie rolnictwa ekologicznego	Rozwój rolnictwa ekologicznego	Zadanie ciągle	Gmina WODR	5/rok	Środki własne gminy WODR
6	Zakazanie lub ograniczenie stosowania środków ochrony roślin stwarzających zagrożenie dla zdrowia ludzi, zwierząt i środowiska.	Uświadomienie gospodarzy o możliwości wykorzystania zamiennych środków ochrony roślin, co przyczyni się do zmniejszenia degradacji środowiska naturalnego	Zadanie ciągle	Gmina WODR	2/rok	Środki własne gminy WODR

5.4. Ochrona kopalin

Lp.	zadanie	Opis przedsięwzięcia	Termin realizacji	Instytucja odpowiedzialna	Koszt realizacji tys. zł	Źródło finansowania
1	Uwzględnienie w studiach uwarunkowań i planach zagospodarowania przestrzennego wszystkich znanych złóż w	Zadanie ma na celu prowadzenie stałego monitoringu eksploatowanych złóż	2015	Gmina Właściciel gruntu	10	Środki własne gminy

**AKTUALIZACJA PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA GMINY CZARNA DABRÓWKA**

	granicach ich udokumentowania wraz z zapisami o ochronie ich obszarów przed trwałym zainwestowaniem.					
2	Rekultywacja terenów poeksploatacyjnych	Realizacja zadania pozwoli na wyeliminowanie dzikich wyrobisk istniejących na terenie gminy, jak również tych które zostały wyeksploatowane zgodnie z wydanymi koncesjami.	Zadanie ciągle (w miarę potrzeby)	sprawca		Środki własne użytkownika

5.5. Ochrona różnorodności przyrodniczej

Lp.	Zadanie	Opis przedsięwzięcia	Termin realizacji	Instytucja odpowiedzialna	Koszt realizacji tys. zł	Źródło finansowania
1	Wprowadzenie skutecznej ochrony ekosystemów wodno-błotnych - wzmocnienie ochrony jezior lobeliowych. dolin rzecznych oraz innych cennych form ochrony przyrody	Rozpoznanie rodzaju i stopnia zagrożenia jezior bezodpływowych w gminie, ze szczególnym uwzględnieniem zachowanych jezior lobeliowych	zadanie ciągle	Gmina PK „Dolina Słupi”	10	Środki własne gminy i środki pozabudżetowe
		Przeanalizowanie sytuacji prawnej ekosystemów wodno-błotnych na terenie gminy pod kątem możliwości wprowadzenia różnych form ich ochrony (użytek ekologiczny, rezerwat przyrody, itd.).	2015	Gmina PK „Dolina Słupi”	15	
		Przygotowanie i wdrażanie planu działań na rzecz ratowania i ochrony jezior lobeliowych – utrzymanie strefy ochronnej do 100 m wokół jeziora.	2015	Gmina	10	

**AKTUALIZACJA PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA GMINY CZARNA DABRÓWKA**

2	Zwiększenie powierzchni terenów objętych ochroną prawną oraz wzmocnienie ciągłości i spójności przestrzennej systemu obszarów chronionych w granicach gminy i w szczególności - uwzględnienie koncepcji systemu europejskiej sieci obszarów chronionych NATURA 2000	Opracowanie przeglądu istniejących i planowanych terenów chronionych (takich, jak np. użytki ekologiczne i rezerваты przyrody i innych), co do których istnieje potrzeba umieszczenia ich w planach zagospodarowania przestrzennego oraz w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.	2015 - 2016	Gmina PK „Dolina Słupi”	10	Środki własne gminy
		Promowanie racjonalnych sposobów turystycznego udostępniania terenów parków krajobrazowych (preferencja dla turystyki kwalifikowanej i specjalistycznej - w tym przyrodoznawczej).	Zadanie ciągle	Gmina PK „Dolina Słupi”	1/rok	

6. Instrumenty realizacji programu.

Polityka ekologiczna gminy Czarna Dąbrówka jest i nadal będzie realizowana i egzekwowana za pomocą różnych instrumentów: prawnych, finansowych, społecznych i strukturalnych. Do tej pory największe znaczenie miały instrumenty prawne i finansowe.

6.1. Instrumenty prawne.

Zgodnie z art. 181 ust. 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627 z późn. zm.):

„Organ ochrony środowiska może udzielić pozwolenia:

- 1) zintegrowanego,
- 2) na wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza,
- 3) wodno - prawnego na wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi,
- 4) na wytwarzanie odpadów,
- 5) na emitowanie hałasu do środowiska,
- 6) na emitowanie pól elektromagnetycznych.”

Oraz koncesje geologiczne wydawane na rozpoznanie i eksploatację surowców mineralnych.

Ponadto bardzo ważnym instrumentem służącym właściwemu gospodarowaniu zasobami środowiska są: ocena oddziaływania na środowisko oraz plan zagospodarowania przestrzennego.

Przedmiotowe pozwolenia i koncesje wydaje się na wniosek prowadzącego instalację.

Organami ochrony środowiska są:

- w przypadku zwykłego korzystania ze środowiska przez osoby fizyczne jest **wójt, burmistrz lub prezydent miasta**,
- w sprawach związanych z przedsięwzięciami mogącymi znacząco oddziaływać na środowisko, o których mowa w art. 51 ust. 1 pkt. 1 ustawy Prawo ochrony środowiska oraz przedsięwzięć i zdarzeń na terenach zamkniętych jest **wojewoda**,
- dla pozostałych przedsięwzięć właściwy jest **starosta**.

Szczególnym instrumentem prawnym stał się monitoring stanu środowiska. Prowadzony on jest zarówno, jako badania, jakości środowiska, jak też w odniesieniu do ilości zasobów środowiskowych. Monitoring był zwykle zaliczany do instrumentów informacyjnych, jako bardzo ważna podstawa analiz, ocen czy decyzji. Obecnie, wprowadzenie badań monitoringowych, jako obowiązujących przez zapisy w niektórych aktach prawnych czynią je instrumentem o znaczeniu prawnym. Obowiązek prowadzenia monitoringu środowiska leży w gestii Inspekcji Ochrony Środowiska.

6.2. Instrumenty finansowe.

Do instrumentów finansowych należą:

**AKTUALIZACJA PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA GMINY CZARNA DABRÓWKA**

- opłaty za korzystanie ze środowiska - za emisję zanieczyszczeń do powietrza, za pobór wody powierzchniowej i podziemnej, za odprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi, za zbieranie, transport i odzysk lub unieszkodliwianie odpadów komunalnych, za składowanie odpadów, za powierzchnię, z której odprowadzane są ścieki,
- administracyjne kary pieniężne,
- odpowiedzialność cywilna, karna i administracyjna,
- kredyty i dotacje z funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej oraz innych funduszy, w tym fundusze przedakcesyjne oraz Fundusze strukturalne i Fundusz Spójności ,
- pomoc publiczna na ochronę środowiska w postaci preferencyjnych pożyczek i kredytów, dotacji, odroczeń, rozłożenia na raty i umorzeń płatności wobec budżetu państwa i funduszy ekologicznych, zwolnień i ulg podatkowych i in.

Podmiot korzystający ze środowiska ustala we własnym zakresie wysokość należnej opłaty i wnosi ją, co kwartał na rachunek właściwego urzędu marszałkowskiego.

Wysokość opłaty za korzystanie ze środowiska zależy od:

- ilości i rodzaju gazów lub pyłów wprowadzanych do powietrza,
- ilości i jakości pobranej wody,
- od rodzaju substancji zawartych w ściekach i ich ilości ,
- od temperatury zrzucanych wód chłodniczych.

W przypadku przekroczenia lub naruszenia warunków korzystania ze środowiska ustalonych w pozwoleniach lub prowadzenia działalności bez wymaganego pozwolenia, wojewódzki inspektor ochrony środowiska w drodze decyzji wymierza administracyjne kary pieniężne.

Zarówno opłaty jak i kary administracyjne mają na celu przymuszenie prowadzących instalację do spełnienia wszelkich wymogów określonych w pozwoleniach, a tym samym wyeliminowania ich szkodliwego oddziaływania na środowisko oraz zdrowie i życie ludzi.

Kredyty i dotacje na inwestycje ekologiczne pozostaną ważnym instrumentem stymulującym dążenie do harmonijnej produkcji i konsumpcji. Podstawą dla przyznawania dotacji i niskooprocentowanych kredytów powinna być realizacja, przez zakłady przemysłowe i jednostki gospodarcze, strategii programu.

6.3 Instrumenty społeczne.

Instrumenty społeczne to przede wszystkim edukacja ekologiczna, informacja i komunikacja (porozumiewanie się) oraz współpraca. Edukacja i informacja z komunikacją są ze sobą ściśle powiązane, bowiem dobra i właściwa informacja potęguje proces edukacji. Z drugiej strony, w przypadku osiągnięcia właściwego poziomu edukacji, komunikacja z grupami zadaniowymi jest łatwiejsza, a przekazywane informacje są właściwie wykorzystywane.

Edukacja ekologiczna

Edukacja ekologiczna to różnorodne działania, które zmierzają do kształtowania świadomości ekologicznej społeczeństwa oraz przyjaznych dla środowiska nawyków i codziennych postaw. To sposób, aby przygotować ludzi do realizacji zrównoważonego rozwoju. U podstaw skuteczności tych działań leży rzetelnie i przystępnie przekazywana wiedza o stanie środowiska. W społeczeństwie zaczyna istnieć coraz większa potrzeba posiadania takiej wiedzy. Natomiast władze gminy powinny uwzględnić konieczność komunikowania się ze społeczeństwem przy podejmowaniu decyzji o działaniach inwestycyjnych. Edukacja oraz informacja z komunikacją społeczną są ze sobą ściśle powiązane, bowiem dobra i właściwa informacja potęguje proces edukacji. Z drugiej strony, w przypadku osiągnięcia właściwego poziomu edukacji, komunikacja z grupami zadaniowymi jest łatwiejsza, a przekazywane informacje są właściwie wykorzystywane.

Informacja i komunikacja (porozumiewanie się)

Jak już wspomniano, rzetelna informacja o stanie środowiska i działaniach na rzecz jego ochrony oraz umiejętność komunikowania się ze społeczeństwem są niezbędne dla sukcesu realizowanej edukacji ekologicznej. Tradycyjne instrumenty, takie jak pozwolenia oraz system opłat i kar nie spełnią całego zakresu celów i strategii, którą władze województwa zamierzają realizować. Informacja i komunikacja jest potrzebna do stymulacji wdrażania konkretnych działań. Zatem powstanie system przepływu informacji do grup zadaniowych i wewnątrz nich. Ta forma współpracy będzie prowadzić do większego zaangażowania wszystkich partnerów w realizację polityki ochrony środowiska.

Zgodnie z art. 19 ust. 1 Ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska (Dz. U. nr 62, poz. 627 z późn. zm.), „organy administracji są zobowiązane udostępniać każdemu informacje o środowisku i jego ochronie, znajdujące się w ich posiadaniu”. W chwili obecnej odpowiednie wydziały administracji samorządowej (szczebla gminnego, powiatowego i wojewódzkiego), oraz Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska, w miarę posiadanych możliwości, starają się udostępniać informacje, o które zwracają się zainteresowani. Mając jednak na uwadze bardzo szeroki zakres informacji wymienionych w Ustawie - Prawo ochrony środowiska (także inne, nowe obowiązki dla administracji wynikające z tej ustawy oraz innych ustaw środowiskowych), zwiększającą się ilość gromadzonych informacji, konieczność ich sprawnego przetwarzania oraz przewidywany wzrost ilości osób fizycznych i prawnych, które będą się zwracać o udostępnienie informacji, wydaje się celowe zintensyfikowanie działań zmierzających do stworzenia w urzędach administracji publicznej sprawnego systemu udostępniania i upowszechniania informacji, celem umożliwienia mieszkańcom udziału w ochronie środowiska.

6.4. Instrumenty strukturalne.

Instrumentami strukturalnymi są:

- studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Czarna Dąbrówka,
- strategia rozwoju Gminy Czarna Dąbrówka
- programy sektorowe: program ochrony środowiska, program ochrony powietrza.

Program ochrony środowiska jest zarówno długoterminowym planem polityki ekologicznej gminy do 2021 r. włącznie, jak i programem wdrożeniowym na najbliższe lata (do 2014 - 2017 włącznie).

Należy jednak zaznaczyć, że program ochrony środowiska jest programem, który z jednej strony uwzględnia kierunki rozwoju poszczególnych dziedzin gospodarki i ich konsekwencje dla środowiska, a z drugiej strony wytycza pewne ramy tego rozwoju. Oznacza to, że działania realizowane np. inwestycyjne w rolnictwie muszą być brane pod uwagę w programie ochrony środowiska i jednocześnie ochrona środowiska wymaga podejmowania pewnych działań w poszczególnych dziedzinach gospodarki i codziennego bytowania mieszkańców gminy.

7. Kontrola realizacji programu.

Jednym z instrumentów zarządzania środowiskiem w skali gminy jest gminny program ochrony środowiska. Przestrzeganie procedury realizacji programu, tj. cykliczna weryfikacja planu operacyjnego i aktualizacja programu wraz z oceną stopnia wykonania przedsięwzięć i osiągania wyznaczonych celów, pozwoli wypracować instrumentarium, które umożliwi osiągnięcie unifikacji zarządzania programem z zarządzaniem środowiskiem w gminie.

7.1. Uczestnicy realizacji programu.

Z punktu widzenia realizacji programu można wyodrębnić cztery grupy podmiotów uczestniczących w nim z uwagi na rolę, jaką pełnią. Są to:

- podmioty uczestniczące w organizacji i zarządzaniu programem.
- podmioty realizujące zadania programu.
- podmioty kontrolujące przebieg realizacji i efekty programu.
- społeczność gminy, jako główny podmiot odbierający wyniki działań programu.

Włączanie do procesu realizacji zrównoważonego rozwoju szerokiego grona partnerów zapewnia jego akceptację i przyjmowanie odpowiedzialności tak za sukcesy jak i porażki. Stąd ważnym elementem jest uspołecznienie procesu planowania i podejmowania decyzji, przejrzystość procedur włączających szerokie grono partnerów.

Istotny jest również rozwój partnerstwa ze wszystkimi lokalnymi, krajowymi i międzynarodowymi programami działającymi w regionie, w celu zapewnienia maksymalnej

AKTUALIZACJA PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA DLA GMINY CZARNA DĄBRÓWKA

synergii i efektów zwielokrotnienia pomiędzy tymi programami, jak również skupienia zasobów technicznych i finansowych.

Ustanowienie międzynarodowego partnerstwa i współpracy z instytucjami UE, lokalnymi i regionalnymi władzami UE oraz działaczami prywatnymi / publicznymi i organizacjami międzynarodowymi umożliwia skorzystanie z doświadczeń innych obszarów lokalnych / regionalnych, które zostały już zrestrukturyzowane lub są w trakcie procesu różnicowania i modernizowania swojej gospodarki.

7.2. Struktura zarządzania programem.

Głównym wykonawcą programu jest Wójt Gminy Czarna Dąbrówka. Samorząd dysponuje kompetencjami o charakterze strategicznym: tak jak wcześniej powiedziano - ustala strategię rozwoju gminy a także gminne programy rodzajowe. Wykonywanie tych zadań nie może się odbywać bez stosownego instrumentarium. Stąd nieodzowna jest ścisła współpraca z instytucjami, które dysponują instrumentarium wynikającym z kompetencji.

7.3. Kontrola realizacji programu.

Kontrola realizacji programu oznacza, że regularnie oceniane i analizowane będą:

- stopień wykonania działań
- stopień realizacji przyjętych celów
- rozbieżność pomiędzy przyjętymi celami i działaniami, a ich wykonaniem
- przyczyny tych rozbieżności.

Wójt Gminy będzie oceniał, w odstępach dwuletnich, postępy we wdrażaniu programu w zakresie przedsięwzięć do realizacji w latach 2004 – 2007 i pod koniec każdego drugiego roku będzie przygotowywał raport z wykonania programu. Na podstawie raportu określona zostanie aktualizacja programu.

Przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w latach 2014-2017 powinny być oceniane, co dwa lata. Zaproponowana procedura pozwoli na spełnienie wymagań zapisanych w ustawie "Prawo ochrony środowiska", a dotyczących okresu na jaki jest przyjmowany gminny program ochrony środowiska i systemu raportowania o stanie realizacji programu.

Zatem główne działania to:

- ocena postępów we wdrażaniu programu ochrony środowiska, (co roku);
- raport z wykonania programu, (co dwa lata)
- aktualizacja programu, (co dwa lata).